

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

ÇOCUK KORUMA- ULUSAL VE ULUSLARARASI MEVZUAT

WEglobal

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	2
GİRİŞ	4
ANAYASADA ÇOCUK	5
Sosyal Hizmetler Kanunu	6
Çocuk Koruma Kanunu	10
Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	17
İş Kanunu	21
Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik	22
Türk Medeni Kanunu	25
Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu	27
ÇOCUKLARIN KORUNMASI VE ÜLKELERARASI EVLAT EDİNME KONUSUNDA İŞ BİRLİĞİNE DAİR SÖZLEŞME	29
CENEVRE ÇOCUK HAKLARI BİLDİRGESİ	31
BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ	32
ÇOCUK HAKLARININ KULLANILMASINA İLİŞKİN AVRUPA SÖZLEŞMESİ	35
BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK ADALET SİSTEMİNİN UYGULANMASI HAKKINDA ASGARI STANDART KURALLARI (PEKİN KURALLARI)	37
ÖZGÜRLÜĞÜNDEN YOKSUN BIRAKILMIŞ ÇOCUKLARIN KORUNMASINA İLİŞKİN BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KURALLARI (HAVANA KURALLARI)	39
ÇOCUKLARIN CİNSEL SUİSTİMAL VE CİNSEL İSTİSMARA KARŞI KORUNMASINA İLİŞKİN AVRUPA KONSEYİ SÖZLEŞMESİ (LANZAROTE SÖZLEŞMESİ)	41
ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME'YE EK ÇOCUK SATIŞI, ÇOCUK FAHİŞELİĞİ VE ÇOCUK PORNOGRAFİSİ İLE İLGİLİ İHTİYARİ PROTOKOL	42
ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME'YE EK ÇOCUKLARIN SİLAHLI ÇATIŞMALARA DÂHİL OLMALARI KONUSUNDAKİ İHTİYARİ PROTOKOL	43
AVRUPA BİRLİĞİ KILAVUZ İLKELER	44
NELER ÖĞRENDİK?	45
SORULAR	47
KAYNAKLAR	52

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

ÇOCUK KORUMA-ULUSAL VE ULUSLARARASI MEVZUAT

Öğrenme Çıktıları: Katılımcı meslek elemanlarının program sonunda aşağıda belirtilen bilgi, beceri ve yetkinlikleri kazanmış olması beklenir.

* Bilgi (Kuramsal ve/veya olgusal bilgi olarak tanımlanmıştır.)

- i. Çocuk koruma mevzuatına yönelik temel bilgileri bilir ve açıklar.
- ii. Çocuk koruma mevzuatı içerisinde geçen hak, sorumluluk ve yükümlülükleri bilir.

* Beceriler (Bilişsel ve/veya uygulama becerileri olarak tanımlanmıştır.)

- i. Uygulamalı olarak çocuk koruma alanında yorum ve analiz yapma becerisini kazanır.

* Yetkinlikler

- i. Alana Özgü Yetkinlik,
- ii. Öğrenme Yetkinliği,
- iii. Sorumluluk Alabilme.

* Bunlara ek olarak katılımcıların aşağıda yer alan bilgi, beceri ve tutumları kazanmış olmaları beklenir:

- i. Hatırlama (Çocuk koruma mevzuatını tanımlayabilir, ilgili durum ve vakaya göre ihtiyaç duyulan düzenlemeleri seçebilir.)
- ii. Anlama (Çocuk koruma mevzuatını yorumlayabilir, özetleyebilir, izah edebilir.)
- iii. Uygulama (İlgili vakaya göre mevzuat hükümlerini uygulayabilir ve kullanabilir.)
- iv. Analiz etme (İlgili mevzuatı vaka ve durumlara göre kategorize edebilir, hukuki düzenlemeler ve durumlar arasında bağlantı kurabilir, vb.)
- v. Değerlendirme (Mevzuat hükümlerine göre olay ve durumları değerlendirebilir.)
- vi. Oluşturma (Bir vakayı mevzuat doğrultusunda yönetebilir ve yönlendirebilir.)

Anahtar Sözcükler: Çocuk Koruma, Çocuk Koruma Politikaları, Çocuk Koruma Mevzuatı, Çocuk Koruma Kanunu, Uluslararası Çocuk Koruma Mevzuatı.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

GİRİŞ

Ulusal ve uluslararası düzlemde, çocuğun korunmasına yönelik çeşitli hukuki düzenlemeler mevcuttur.

Bu düzenlemeler, her ülkenin hukuki zemini ile birleşerek çocuğun gelişme, yaşama, katılım gibi temel haklarının yanı sıra sosyal ve ekonomik haklarını da garanti altına almayı hedeflemektedir.

Uluslararası sözleşmeler, bu hedef doğrultusunda imzacı taraf ülkelere birtakım sorumluluklar yüklemektedir. Uluslararası sözleşmelerin yanı sıra her ülkenin, sosyal, kültürel, ekonomik ve toplumsal dinamikleri, kendi iç mevzuatında düzenlemeler oluşturulmasının gerekliliğini de doğurmuştur. Bu bölümde, ulusal ve uluslararası mevzuatta çocuk koruma alanına ilişkin temel hukuki düzenlemelere yer verilmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

ANAYASADA ÇOCUK

Uluslararası düzenlemelerin yanı sıra, her ülke ulusal olarak çocukların korunmasına yönelik birtakım düzenlemeler yapmaktadır. Çocuğun korunmasını ve temel haklarını garantileyen bir anayasa, çocuğun devletin ve toplumun önemli bir öznesi olduğunun göstergesidir.

Türkiye’de çocukların korunmasına yönelik düzenlemelerin inşası, 9 Kasım 1982 tarihli ve 17862 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Anayasada yer alan hükümlerce oluşturulmuştur. Buna göre Anayasamızın 12. maddesinin 1. fıkrasında **“Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.”** hükmü yer almaktadır. Bu hüküm saikiyle, herkesin yalnızca insan olmasından kaynaklı olarak kişiliğine bağlı, kendisinin dahi vazgeçemeyeceği temel hak ve özgürlüklere sahip olduğu belirtilmektedir.

Kişilik, doğumla başlayıp ölümle sona ereceğinden “çocuk” da ilgili maddede geçen “herkes” sözcüğünün kapsamı içerisine girmektedir (Gören, 2012).

Anayasanın Genel Esaslar Birinci Kısımda yer alan 10. maddesine, 07.05.2010 tarihli ve 5982 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile **“Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz”** fıkrası eklenmiştir. Anayasanın Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler başlıklı 3. bölümü, 41. maddesinde, “Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.” hükmü amirdir. Bunun yanı sıra, 07.05.2010 tarihli ve 5982 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanununun 4. maddesi saikiyle, 41. maddeye “Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir” ve “Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır” fıkraları eklenerek çocuğun temel hakları Anayasa hükmüne bağlanmıştır. Aynı Kanun ile ilgili maddenin kenar başlığı “1. Ailenin korunması” iken, “1. Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları” olarak metne işlenmiştir. Çocuk hakları teriminin ilk kez Anayasada yer almasını sağlayan bu değişiklikler ile ulusal anlamda çocuk koruma alanında gerekli tedbirlerin alınması gerektiğinin altı çizilmektedir (Karakaş ve Çevik, 2016).

Anayasanın 42. maddesinde geçen **“Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir. İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır. Devlet, maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.”** ifadesi ile eğitim hakkı hükme bağlanmıştır. Anayasanın 50. maddesinde ise **“Kimse,**

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz. Küçükler ve kadınlar ile bedenî ve ruhi yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar." hükmü ile çocukların çalıştırılmamasına yönelik bağlayıcılık vurgulanmıştır.

Anayasanın 60. maddesi "**Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.**" hükmünü ihtiva etmektedir. Bu hüküm ile çocuk ya da yetişkin ayrımı yapılmaksızın herkesin sosyal güvenlik hakkı olduğu açıkça belirtilmiştir. Madde 61'de "Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır." hükmü doğrultusunda korunmaya muhtaç çocuklara vurgu yapılarak çocuğun topluma kazandırılmasına yönelik tedbirlerin ehemmiyeti vurgulanmıştır. Anayasa'nın 141. maddesinde ise çocuğun yargılanmasına ilişkin düzenlemelere yer verilmiş ve "Küçüklerin yargılanmasında kanunla özel hükümler konulur." ibaresi ile uygulamada çocuğa yönelik hassasiyetin altı çizilmiştir.

Özetle, Anayasanın çocuklar dahil olmak üzere eşitliğe vurgu yapan 10. maddesi, Herkesin dokunulmaz, devredilmez ve vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlerini belirten 12. maddesi, Çocukların korunması için gerekli tedbirlerin alınması yükümlülüğünü bağlayan 41. maddesi, Eğitim ve öğretim eşitliğine vurgu yapan 42. maddesi, Çocukların çalışma koşullarını hükme bağlayan 50. maddesi Sosyal güvenlik hakkının eşitliğini garanti eden 60. maddesi, Korunma ihtiyacı olan çocuğun topluma kazandırılmasının öneminin altını çizen 61. maddesi ile, Çocukların yargılanmasına özel hükümler koyan 141. maddesiler en temelde çocuk koruma mevzuatının temellerini oluşturulmaktadır.

6

Sosyal Hizmetler Kanunu

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının uygulama esaslarının temelini oluşturan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu 24.05.1983 yılında kabul edilmiş ve çeşitli düzenlemeler ile bugünkü son halini almıştır.

Kanunda yer alan "Korunmaya, bakıma veya yardıma ihtiyacı olan aile, çocuk, engelli, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklar ile faaliyet ve gelirlerine ait esas ve usulleri düzenlemek" ifadesi ile Kanunun amacı açıkça belirtilmektedir (Sosyal Hizmetler Kanunu, 1983).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Kanunun 3. maddesi, çocuk koruma alanının çerçevesini çizen çeşitli tanımlar içermektedir. Buna göre;

Korunmaya ihtiyacı olan Çocuk: Beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup;

1. "Ana veya babasız, ana ve babasız,
2. Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,
3. Ana ve babası veya her ikisi tarafından terk edilen,
4. Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuğu ifade etmektedir".

Çocuk Yuvaları: "0-12 yaş arası korunmaya ihtiyacı olan çocuklar ve gerektiğinde 12 yaşını dolduran kız çocuklarının, bedensel, eğitsel, psiko-sosyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik veya iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını" ifade etmektedir.

Yetiştirme Yurtları: "13-18 yaş arası korunmaya ihtiyacı olan çocukları korumak, bakmak, bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetişmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını" ifade etmektedir.

06/09/2022 tarihli ve 31945 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik ile Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Yuvaları Yönetmeliği yürürlükten kaldırılarak, Bakanlığa bağlı çocuk bakım kuruluşları ve hizmet birimleri çocuk evi, çocuk evleri koordinasyon merkezi ve ihtisaslaştırılan çocuk evleri sitesi olarak tanımlanmıştır.

Çocuk Destek Merkezleri: "Suça sürüklenmesi, suç mağduru olması veya sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalması sebebiyle haklarında bakım tedbiri veya korunma kararı verilen çocuklardan psiko-sosyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilenlerin, bu ihtiyaçları giderilinceye kadar geçici süre ile bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süre içinde aile, yakın çevre ve toplum ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü; çocukların mağduriyet, suça sürüklenme, yaş ve cinsiyet durumuna göre ayrı ayrı yapılandırılan veya ihtisaslaştırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını" ifade etmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

06/09/2022 tarihli ve 31945 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik ile Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği yürürlükten kaldırılarak "Çocuk bakım kuruluşlarının, çocukların özel surette korunmaları amacıyla yaş ve cinsiyet durumları ile psikososyal ihtiyaçlarına ve ilk kabul işlemlerine yönelik yapılandırılması" amacı ile ihtisaslaşma süreci başlatılmıştır.

Çocuk evleri: "0-18 yaşlar arasındaki korunmaya ihtiyacı olan çocukların kaldığı ev birimlerini" ifade etmektedir.

Çocuk Evleri Sitesi: "Korunma ihtiyacı olan çocukların bakımlarının sağlandığı, aynı yerleşkede bulunan birden fazla ev tipi sosyal hizmet biriminden oluşan kuruluşunu" ifade etmektedir.

Kreş ve Gündüz Bakımevleri: "0-6 yaş grubundaki çocukların bakımlarını gerçekleştirmek, bedensel ve ruhsal sağlıklarını korumak ve geliştirmek, bu çocuklara temel değer ve alışkanlıkları kazandırmak amacıyla kurulan ve yatılı olmayan sosyal hizmet kuruluşlarını" ifade etmektedir.

Ev Tipi Sosyal Hizmet Birimleri: "Çocuk, kadın, engelli ve yaşlılar ile bakım veya barınma ihtiyacı olan kişilere hizmet verilen mesken niteliğindeki yatılı sosyal hizmet birimlerini" ifade etmektedir.

Sosyal Hizmet Merkezi: "İhtiyaç sahiplerinin tespit edilerek sosyal hizmet müdahalesinin ve takibinin gerçekleştirilmesi, çocuk, genç, kadın, erkek, engelli, yaşlı bireylere ve ailelerine koruyucu, önleyici, destekleyici, geliştirici hizmetler ile rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin bir arada ve en kolay ulaşılabilir biçimde, gerektiğinde kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve gönüllüler ile iş birliği içinde sunulmasından ve bu hizmetlerin koordinasyonundan sorumlu gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarını" ifade etmektedir.

Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi: "Çocuk evlerinin illerde planlanması, açılış ve işleyişine ilişkin her türlü işlemler ile harcamaların yapılması, takibi, denetlenmesi ve çocuk evleri arasındaki koordinasyonun sağlanması amacıyla oluşturulan merkezleri" ifade etmektedir.

Kanunun Tespit, İnceleme ve Koruma başlıklı dördüncü bölümünde tespit ve inceleme, korunma kararı, koruyucu aile, korunma kararının süresi ve kaldırılması, korunmaya ihtiyacı olan çocukların eğitim ve öğretimlerinin sağlanması veya meslek sahibi yapılmaları ile cezai sorumluluk hususlarının çerçevesi çizilmektedir. Buna göre;

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Tespit ve inceleme: “Kurum korunmaya, bakıma, yardıma ihtiyacı olan aile, çocuk, engelli ve yaşlılar ile sosyal hizmetlere ihtiyacı olan diğer kişileri tespit ve incelemekle görevlidir. Bu kişilerin Kuruma duyurulmasında ve incelemeye ilişkin olarak Kurum ile iş birliğinde bulunulmasında mahalli mülki amirler, sağlık kuruluşları ve köy muhtarları ile genel kolluk kuvvetleri ve belediye zabıta memurları yükümlüdürler” (Madde, 21).

Korunma kararı: “Korunmaya ihtiyacı olan çocukların reşit oluncaya kadar bu Kanun hükümlerine göre Kurumca kurulan sosyal hizmet kuruluşlarında bakılıp yetiştirilmeleri ve bir meslek edinmeleri hususundaki gerekli tedbir kararı 03.07.2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’na göre yetkili ve görevli mahkemece alınır. Bu karar için gerekli belgeler Kurumca düzenlenir ve ilgili mahkemeye gönderilir. Haklarında derhal korunma tedbiri alınmasında zorunluluk görülen çocuklar mahkeme kararı alınıncaya kadar, bu Kanuna göre kurulmuş kuruluşlarda veya aile yanında mahalli mülki amirin onayı alınmak suretiyle bakım altına alınır. Sosyal hizmet kuruluşlarının kendisine teslim edilen çocuk hakkında yapacağı inceleme sonucunda hazırlayacağı raporda, 5395 sayılı Kanunun 9 uncu maddesi uyarınca çocuğun derhâl korunma altına alınmasını gerektiren bir durum olmadığı ve ailesine teslim edilmesinde herhangi bir sakınca bulunmadığı kanaatine varması hâlinde mülki idare amirinin onayı ile çocuk ailesine teslim edilebilir” (Madde, 22).

Koruyucu aile: “Mahkemece korunma kararı alınan korunmaya ihtiyacı olan çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi bu Kanuna göre kurulmuş kuruluşlarda olduğu kadar Kurumun denetim ve gözetiminde bir "Koruyucu Aile" tarafından da yerine getirilebilir. Koruyucu aileye, korunmaya ihtiyacı olan çocuğun bakımı ve yetiştirilmesine karşılık olarak ikinci fıkrada kapsamında ödeme yapılabileceği gibi koruyucu aile bu içi gönüllü olarak da üstlenebilir” (Madde, 23).

Korunma Kararının Süresi ve Kaldırılması: “Korunma kararının süresi ve kaldırılmasına yönelik uygulama esasının çerçevesi de 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ile çizilmektedir. Buna göre Kanunun 24. maddesi uyarınca, korunma kararı normal şartlarda çocuk reşit olana kadar devam etmektedir. Ancak bu karar, korunma kararına neden olan şartların ortadan kalkması durumunda Kurum yetkililerinin önerisi üzerine mahkemece çocuk reşit olmadan önce kaldırılabilceği gibi reşit olduktan sonra da çocuğun rızası alınmak şartıyla devamı hususunda karar verilebilir”.

Reşit olduktan sonra korunma kararının devamı için şu şartların olması gerekmektedir:

- 18 yaşını tamamlamış olan korunmaya ihtiyacı olan çocuklardan;
  - Ortaöğretime devam edenlerin 20 yaşına kadar,
  - Yükseköğrenime devam edenlerin 25 yaşına kadar korunma kararları uzatılabilir.
- Öğrenime devam etmeyen 18 yaşını doldurmuş çocukların bir iş veya meslek sahibi edilerek kendi kendilerine yeterli olabilmelerinin sağlanması amacıyla 20 yaşına kadar korunma kararları uzatılabilir.
- Bedensel, zihinsel ve ruhsal engellilikleri nedeniyle sürekli bakıma ihtiyacı olan ve çalışmaktan aciz olan çocukların korunma kararı uzatılır (Madde, 24).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Buna ek olarak aynı maddenin devamında; **“Bunlardan korunma kararı kalkmış; ancak tek başına yaşamını sürdürmeyecek durumda bulunan kız çocukları, Kurumca himaye olunur. Bu çocukların emek karşılığı işe, ibate ve harçlıkları Kurumca karşılanmak kaydıyla Kurum hizmetlerinde çalışmaları da sağlanabilir”** ibaresine yer verilerek kız çocukları için bir ayrıcalık tanınmıştır.

Korunmaya ihtiyacı olan çocukların eğitim ve öğretimlerinin sağlanması veya meslek sahibi yapılmaları:

Okul çağındaki korunmaya ihtiyacı olan çocukların eğitim ve öğretimleri Millî Eğitim Bakanlığı ile diğer kamu kurumlarına ait okullarda gerçekleştirilmektedir. Herhangi bir nedenle okula devam etme olanağı bulamayan çocuklar, kamu ve özel iş yerlerinde ücret karşılığı çalıştırılarak meslek sahibi yapılmaktadırlar. Bu şekilde çalıştırılan çocukların ücretlerinin yurt idarelerince tespit edilen miktarı kendilerine harçlık olarak verilmektedir. Geri kalan miktar ay başını takip eden on gün içinde milli bankalarda çocuk adına açtırılan hesaba yatırılmaktadır. Çocuğun ücretinin başlama zamanı ve miktarı, yurt idaresi ile işveren arasında mahalli örf ve rayice göre belirlenmektedir. Bu konuya ilişkin hususlar bir yönetmelikle belirlenmektedir. Özel eğitim gerektiren korunmaya ihtiyacı olan çocukların eğitim ve öğretimleri Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ve özel eğitim-öğretim kurumlarında sürdürülmektedir. Korunmaya ihtiyacı olan engelli çocukların eğitimleri Millî Eğitim Bakanlığı ile birlikte planlanmaktadır (Madde, 25).

Cezai Sorumluluk: “Bu Kanun kapsamına giren sosyal hizmet kuruluşlarında muhafaza ve bakımlarına terk edilen şahıslara karşı herhangi bir suç işleyen kuruluş görevlileri hakkında bu suç nedeniyle genel hükümlere göre verilecek muvakkat hürriyeti bağlayıcı cezalar ile para cezaları üçte bir oranında artırılarak hükmolunur” (Madde, 27).

Sosyal Hizmetler Kanunu, sosyal hizmet sunumuna ilişkin uygulamanın temelini oluşturan önemli bir kanundur. Bu kanun ile uygulamanın birçok bileşeni ayrıntılı olarak ele alınarak netleştirilmiştir. Kanunun çocuk koruma alanına ilişkin düzenlemeleri 2005 yılında yürürlüğe giren Çocuk Koruma Kanunu ile bütünlük kazanmıştır. Bir sonraki bölümde Çocuk Koruma Kanunu ele alınacaktır.

Çocuk Koruma Kanunu

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, 03.07.2005 tarihinde kabul edildikten sonra 15.07.2005 tarihinde 25876 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Çocuk Koruma Kanunu’nun amacı; **“Korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir.”** Kapsamı ise **“Korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında alınacak tedbirler ile suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak**

güvenlik tedbirlerinin usûl ve esaslarına, çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin hükümlerinden meydana gelmektedir.” (Çocuk Koruma Kanunu, 2005).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Kanunun 3. maddesinde çeşitli tanımlar yer almaktadır. Buna göre;

Korunma İhtiyacı Olan Çocuk: "Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu" ifade etmektedir.

Suçta Sürüklenen Çocuk: "Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu" ifade etmektedir.

Sosyal Çalışma Görevlisi: "Psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, sosyoloji, çocuk gelişimi, öğretmenlik, aile ve tüketici bilimleri ve sosyal hizmet alanlarında eğitim veren kurumlardan mezun meslek mensuplarını" ifade etmektedir.

Çocuk Koruma Kanununun 4. maddesi ile temel ilkeler aşağıdaki gibi belirtilmiştir:

- "Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması,
- Çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi,
- Çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tâbi tutulmaması,
- Çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımlarının sağlanması,
- Çocuğun, ailesinin, ilgililerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliği içinde çalışmaları,
- İnsan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir usul izlenmesi,
- Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilmesi,
- Kararların alınmasında ve uygulanmasında, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitimini ve öğrenimini, kişiliğini ve toplumsal sorumluluğunu geliştirmesinin desteklenmesi,
- Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması,
- Tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması,
- Çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulmaları,
- Çocuklar hakkında yürütölen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğinin başkaları tarafından belirlenememesine yönelik önlemler alınmasıdır".

Çocuk Koruma Kanunu'nun 5. maddesi ile koruyucu ve destekleyici tedbirlere ilişkin hükümlere yer verilmektedir. Buna göre koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma tedbirlerini kapsamaktadır ve hâkim bir veya birden fazla tedbire karar verebilmektedir.

Danışmanlık tedbiri, "çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye" yöneliktir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Eğitim tedbiri, "çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait iş yerlerine yerleştirilmesini" içermektedir.

Bakım tedbiri, "çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine" yöneliktir.

Sağlık tedbiri, "Çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonunu, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasını" içermektedir.

Barınma tedbiri, "barınma yeri olmayan çocuklu kişilere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya" yöneliktir.

Çocuk Koruma Kanunu, kuruma başvuru yapılması hususundaki usul ve yöntemlerine ilişkin 6. maddesinde yer alan "Adlî ve idarî merciler, kolluk görevlileri, sağlık ve eğitim kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, korunma ihtiyacı olan çocuğu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bildirmekle yükümlüdür." ibaresiyle kurum ve kuruluşların yükümlülüklerinin altını çizmektedir. Bu doğrultuda, ilgili maddede "**Çocuk ile çocuğun bakımından sorumlu kimseler çocuğun korunma altına alınması amacıyla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna başvurabilir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ise kendisine bildirilen olaylarla ilgili olarak gerekli araştırmayı derhâl yapar.**" hükmü amirdir.

12

2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın (ASPB) kurulması ile SHÇEK'in tüm yetkileri Bakanlığa devredilmiş ve SHÇEK kapatılmıştır. Bu tarihten itibaren çocuk koruma alanında yürütülen hizmetler Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü uhdesinde Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri ile koordineli olarak yürütülmektedir.

Koruyucu ve destekleyici tedbir kararı alınması, 7. maddede ihtiva edilmektedir. Buna göre korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı; çocuğun annesi, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen çocuk hâkimi tarafından alınabilir. Hâkim tedbir kararı vermeden önce çocuk hakkında sosyal inceleme yapılmasını isteyebilir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Hâkim, çocuğun gelişimini göz önünde bulundurarak koruyucu ve destekleyici tedbirin kaldırılmasına veya değiştirilmesine karar verebilir. Tedbirin uygulanması, on sekiz yaşın doldurulmasıyla kendiliğinden sona ermektedir. Ancak hâkim, çocuğun eğitim ve öğrenimine devam edebilmesi için ve çocuğun rızasını da alarak tedbirin belli bir süre daha devam etmesine karar verebilir.

Koruyucu ve destekleyici tedbir kararına ilişkin yetkiler ise 8. maddede belirtilmektedir. Bu madde saikiyle, alınan tedbir kararlarının uygulanması, kararı veren hâkim veya mahkemece en geç üçer aylık sürelerle incelettirilir. Bu inceleme neticesinde denetim memurları, çocuğun velisi, vasisi, bakım ve gözetimini üstlenen kimselerin, tedbir kararını yerine getiren kişi ve kuruluşun temsilcisi ile Cumhuriyet savcısının talebi üzerine veya re'sen hâkim veya mahkeme tarafından çocuğa uygulanan tedbiri kaldırabilir, süresini uzatabilir veya değiştirebilir.

Derhal koruma altına alınma gerektiren bir durum olması halinde, il müdürlükleri tarafından bakım ve gözetim altına alındıktan sonra acil koruma kararının alınması için çocuğun kuruma geldiği tarihten itibaren en geç beş gün içinde çocuk hâkimine müracaat edilir. Hâkim, üç gün içinde talep hakkında karar verir ve bu süreçte çocuğun bulunduğu yerin gizli tutulmasına ve gerektiğinde kişisel ilişkinin sağlanmasına karar verebilir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Kanunun 9. maddesi ile çocuk hakkında acil korunma kararı alınmasına yönelik hükümlere yer verilmektedir. **Buna göre, acil korunma kararı en fazla otuz günlük süre ile sınırlı olmak üzere verilebilir.** Bu süre içinde Kurumca çocuk hakkında sosyal inceleme yapılır ve tedbir kararı alınıp alınmayacağı değerlendirilerek görüş hâkime bildirilir. Hâkim, çocuğun, ailesine teslim edilip edilmeyeceğine veya uygun görülen başka bir tedbire karar verebilir.

Kanunun ikinci kısmı suça sürüklenen çocuklara yönelik soruşturma ve kovuşturma usul ve esaslarını belirlemek üzere iki bölümden oluşmaktadır. Kanunun 15. maddesi gereğince suça sürüklenen çocuk hakkındaki soruşturma, bizzat çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı tarafından yapılır. Çocuğun ifadesinin alınması veya çocuk hakkındaki diğer işlemler sırasında, çocuğun yanında sosyal çalışma görevlisi bulundurulabilir. Cumhuriyet savcısı soruşturma sırasında gerekli görürse çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasını çocuk hâkiminden isteyebilir.

Kanunun 16. maddesi uyarınca, gözaltı alınan çocukların kolluğun çocuk biriminde tutulması, çocuk biriminin bulunmadığı yerlerde ise gözaltına alınan yetişkinlerden ayrı bir yerde tutulması gerektiği hükmedilmektedir. Çocuklara zincir, kelepçe ve benzeri aletler takılmasının kesinlikle yasaklandığı ancak çocuğun kaçma durumunda, kendisinin veya başkalarının hayat veya beden bütünlüklerine zarar gelmesine yönelik tehlikeleri önlemek için kolluk tarafından gerekli önlemlerin alınabileceği ise 18. madde ile belirtilmektedir.

Suçta sürüklenen çocuklar hakkında adli kontrole ilişkin hususlar 20. maddede açıkça belirtilmektedir. İlgili madde uyarınca, soruşturma veya kovuşturma evrelerinde adli kontrol tedbiri olarak Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 109. maddesinde sayılanlar ile "belirlenen çevre sınırları dışına çıkmamak, belirlenen bazı yerlere gidememek veya ancak bazı yerlere gidebilmek ve belirlenen kişi ve kuruluşlarla ilişki kurmamak" gibi tedbirlerden bir ya da birkaçına karar verilebilir. Ancak bu tedbirlerden "sonuç alınamaması, sonuç alınamayacağının anlaşılması veya tedbirlere uyulmaması durumunda" tutuklama kararı verilebilir. İlgili maddede devamlı, denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından takip edilen çocuğa yönelik adli kontrol süresince rehberlik edecek bir uzman görevlendirilebileceği ve çocuk hakkında yapılacak ihtiyaç değerlendirmesine göre iyileştirme çalışmalarının yürütüleceği ifade edilmektedir. Ayrıca Kanun, 21. maddesi ile "On beş yaşını doldurmamış çocuklar hakkında üst sınırı beş yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren fiillerinden dolayı tutuklama kararı verilemeyeceği" hükmünü ihtiva etmektedir.

Suçta sürüklenen çocuğa ilişkin duruşma süreci 22. madde hükmüne göre yürütülmektedir. Buna göre:

- "Çocuk, velisi, vasisi, mahkemece görevlendirilmiş sosyal çalışma görevlisi, çocuğun bakımını üstlenen aile ve kurumda bakılıyorsa kurumun temsilcisi duruşmada hazır bulunabilir.
- Mahkeme veya hâkim, çocuğun sorgusu veya çocuk hakkındaki diğer işlemler sırasında çocuğun yanında sosyal çalışma görevlisi bulundurabilir.
- Duruşmalarda hazır bulunan çocuk, yararı gerektirdiği takdirde duruşma salonundan çıkarılabileceği gibi sorgusu yapılmış çocuğun duruşmada hazır bulundurulmasına da gerek görülmez.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Kanunun üçüncü kısmı, mahkemelerin kuruluş, görev ve yetkileri, cumhuriyet savcılığı ve kolluk, sosyal inceleme ve denetim olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Üçüncü kısım bu dört başlık altında tanımlar ve görevlere ilişkin usul ve esasları hükmetmektedir. Buna göre,

Mahkemelerin görevleri 26. maddede şu şekilde açıklanmıştır:

- “Çocuk mahkemesi, asliye ceza mahkemesi ile sulh ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlar bakımından, suça sürüklenen çocuklar hakkında açılacak davalara bakar.
- Çocuk ağır ceza mahkemesi ise çocuklar tarafından işlenen ve ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlarla ilgili davalara bakar.
- Mahkemelere atanacak hâkim ve savcılar, atanacakları bölgeye veya bir alt bölgeye hak kazanmış, adli yargıda görevli, tercihen çocuk hukuku alanında uzmanlaşmış, çocuk psikolojisi ve sosyal hizmet alanlarında eğitim almış olan hâkimler ve Cumhuriyet savcıları arasından seçildikten sonra Hâkimler ve Savcılar Kurulunca atamaları gerçekleştirilir.
- Atamalarda istekli olanlara ve daha önce bu görevlerde bulunmuş olanlara öncelik tanınmaktadır.
- Cumhuriyet başsavcılıklarında bir çocuk bürosu kurulur”.

Çocuk bürosunun görevleri Kanunun 30. maddesinde şu şekilde belirtilmiştir:

- “Suça sürüklenen çocuklar hakkındaki soruşturma işlemlerini yürütmek,
- Çocuklar hakkında tedbir alınması gereken durumlarda, gecikmeksizin tedbir alınmasını sağlamak,
- Korunma ihtiyacı olan, suç mağduru veya suça sürüklenen çocuklardan yardıma, eğitime, işe, barınmaya ihtiyacı olan veya uyum güçlüğü çekenlere ihtiyaç duydukları destek hizmetlerini sağlamak üzere, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği içinde çalışmak, bu gibi durumları çocukları korumakla görevli kurum ve kuruluşlara bildirmek,
- Bu Kanunla ve diğer kanunlarla verilen görevleri yerine getirmektir”.

Sosyal çalışma görevlilerinin görevleri Kanunun 34. maddesinde şu şekilde belirtilmiştir:

- “Görevlendirildikleri çocuk hakkında derhâl sosyal inceleme yapmak, hazırladıkları raporları kendilerini görevlendiren mercie sunmak,
- Suça sürüklenen çocuğun ifadesinin alınması veya sorgusu sırasında yanında bulunmak,
- Bu Kanun kapsamında mahkemeler ve çocuk hâkimleri tarafından verilen diğer görevleri yerine getirmektir. İlgililer, sosyal çalışma görevlilerinin çalışmalarını sırasında kendilerine yardımcı olmak ve çocuk hakkında istenen bilgileri vermek zorundadır”.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Sosyal inceleme raporu, çocuğun, işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin mahkeme tarafından takdirinde göz önünde bulundurulur. Derhâl tedbir alınmasını gerektiren durumlarda sosyal inceleme daha sonra da yaptırılabilir. Mahkeme veya çocuk hâkimi tarafından çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılmaması hâlinde, gerekçesi kararda gösterilmelidir (Madde 35).

Denetim görevlisinin görevleri Kanununun 38. maddesinde şu şekilde belirtilmiştir:

- "Kararla ulaşılmak istenen amacın gerçekteşmesi için çocuğun eğitim, aile, kurum, iş ve sosyal çevreye uyumunu sağlamak üzere onu desteklemek, yardımcı olmak, gerektiğinde önerilerde bulunmak,
- Çocuğa eğitim, iş, destek alabileceği kurumlar, hakları ve haklarını kullanma konularında rehberlik etmek,
- İhtiyaç duyacağı hizmetlerden yararlanmasında çocuğa yardımcı olmak,
- Kaldığı yerleri ve ilişki kurduğu kişileri ziyaret ederek çocuğun içinde yaşadığı şartları, ailesi ve çevresiyle ilişkilerini, eğitim ve iş durumunu, boş zamanlarını değerlendirme faaliyetlerini yerinde incelemek,
- Alınan kararın uygulanmasını, bu uygulamanın sonuçlarını ve çocuk üzerindeki etkilerini izlemek, tâbi tutulduğu yükümlölüklerin yerine getirilmesini denetlemek".

Kanunun dördüncü kısmı, çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması hususlarına ilişkin maddeleri içermektedir. Bu bölüm çocuk teslimine dair ilam veya tedbir kararlarının yerine getirilmesi, çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilam veya tedbir kararlarının yerine getirilmesi ve teslim mekânları hakkında usul ve esasları ihtiva etmektedir.

Kanunun beşinci kısmında ise uygulanacak hükümler, çocuğun giderleri, kamu görevlisi, kurumlar kadrolar ve yönetmelik hususlarında maddelere yer verilmiştir. Kurumlar başlıklı 45. madde uyarınca, koruyucu ve destekleyici tedbirlere yerine getirilmesine ilişkin kurumlara yönelik görev dağılımı netleştirilmektedir. Buna göre destekleyici tedbirlerden;

- "Danışmanlık ve barınma tedbirleri Millî Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve yerel yönetimler,
- Eğitim tedbiri, Millî Eğitim Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı,
- Bakım tedbiri, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı,
- Sağlık tedbiri, Sağlık Bakanlığı tarafından yerine getirilir".

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Bakım ve barınma tedbirlerinin yerine getirilmesi esnasında gerek duyulan kolluk hizmetleri, çocukların rehabilitasyonu, eğitimi ve diğer bakanlıkların görev alanına giren diğer hususlarla ilgili olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından talep edilen her türlü yardım ve destek Millî Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve ilgili diğer bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından geciktirilmeksizin yerine getirilmelidir. Bu tedbirlerin yerine getirilmesine ilişkin kurumların koordinasyonu ise Adalet Bakanlığınca sağlanmaktadır.

Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

Korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunması, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınması ile Çocuk Koruma Kanunu'nun uygulanmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemek amacıyla Kanunun 32 ve 47'nci maddelerine dayanılarak hazırlanan Yönetmelik, 04.12.2006 tarihinde 26386 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmıştır. Yönetmelik, "denetim altına alınmasına karar verilen, korunma ihtiyacı olan ve suça sürüklenen çocuklar hakkında yürütülecek uygulamalar ile sosyal inceleme raporlarına ve suça sürüklenen çocukların soruşturma ile yargılama usûllerine ilişkin kuralların uygulanmasına ve bu konuyla ilgili olarak görev yapanların hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimine dair usûl ve esasları" kapsamaktadır (Madde 1,2 ve 3).

Çocuk Koruma Kanunu'nda yapılan tanımlar ve görevlere ek olarak Yönetmelikte kolluğun çocuk biriminin yürüteceği iş ve işlemlere ilişkin usul ve esaslar 16. madde ile açıkça belirtilmekte ve uygulamanın çerçevesi çizilmektedir. Buna göre,

- "Kolluk bünyesinde çocuklarla ilgili işlemlerin yürütülmesi sırasında, bunların soruşturma nedeniyle kolluk biriminde bulunan yetişkinlerle karşılaşmalarının engellenmesi için gerekli tedbirler alınır.
- Kolluğun çocuk birimi, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuklar hakkında işleme başladığında durumu, derhal çocuğun veli veya vasisine ya da çocuğun bakımını üstlenen kimseye, baroya ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına, çocuk resmî veya özel bir kurumda kalıyorsa ayrıca kurum temsilcisine bildirir. Ancak, çocuğu suça azmettirdiğinden veya istismar ettiğinden şüphelenilen yakınlarına bilgi verilmez ve tutanak altına alınarak derhâl Cumhuriyet savcısına bildirilir.
- Çocuğun yararı aksini gerektirmediği takdirde kollukta bulunduğu süre içerisinde yanında yakınlarından birinin devamlı olarak bulunmasına imkân sağlanır. Çocuğu suça azmettirdiğinden veya istismar ettiğinden şüphelenilen yakınları yanında bulundurulmaz.
- Kolluğun çocuk birimi, suça sürüklenen çocuğun aileye teslimini gerektiren hâllerde; çocuğun teslim edileceği veli, vasi, kanunî temsilci veya bakımını üstlenen kimseleri bulamaz ya da bunların çocuğu suça azmettirdiğinden veya istismar ettiğinden şüphelendiğinde bu kişilere teslim edemez. Bu durumda, Cumhuriyet savcısının talimatını alarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına teslim eder.
- Kolluk görevlisi, teslim ettiği çocuğun veli, vasi, kanunî temsilcisi veya bakımını üstlenen kimselerin çocuğa yeterli rehberliği sunmadığı veya çocuğu yeterince gözetemediği hususlarında bilgi edinmesi hâlinde durumu Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına derhâl bildirir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Korunma ihtiyacı içinde olan çocuğun bulunduğu bildirimi, tespiti veya hakkında acil korunma kararı almak için beklemenin çocuğun yararına aykırı olacağını gösteren nedenlerin varlığı, çocuğun teslim edileceği veli, vasi, kanunî temsilcisi veya bakımını üstlenen kimselerin sosyal, ekonomik ve kültürel durumu ile yörenin örf ve âdetleri dikkate alınarak, çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım hakları ile yarar ve esenliğinin tehlikeye düşebileceğinin tespiti hâlinde; kolluğun çocuk birimi, durumun gerektirdiği önlemleri almak suretiyle çocuğun güvenliğini sağlar ve mümkün olan en kısa sürede Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına teslim eder. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, kolluk tarafından getirilen çocukların derhâl teslim alınabilmesi için gerekli önlemleri alır.
- Kolluğun çocuk birimi, suç mağduru olan korunma ihtiyacı içinde olan çocuklar hakkında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına teslim işlemini, Cumhuriyet savcısının talimatı doğrultusunda yapar”.

Yönetmelik, 18. maddesinde sosyal çalışma görevlisinin çalışma ilkelerini belirlemektedir. Buna göre sosyal çalışma görevlisi görevini yaparken Kanunda belirlenen temel ilkeler ve meslek etiği kuralları uyarınca hareket eder. Bu doğrultuda;

- “Görevlendirildiği çocukla, gereksinimi doğrultusunda yeterli süre ve sayıda görüşmekle,
- Kollukta ve adliyede yapılacak görüşmeleri; görüşmenin amaç ve niteliğine ve çocukların özellik ve gereksinimlerine uygun olarak düzenlenmiş mekânda ve biçimde yapmakla,
- Görüşmeye başlamadan önce çocuğu görüşmenin amacı, hakları ve yükümlülükleri, görüşmenin sonuçları ve sosyal çalışma görevlisinin yasal yükümlülükleri hakkında bilgilendirmekle,
- Çocuğun katılım hakkına saygı göstererek ve kendi görüşlerini serbestçe oluşturma yeteneğine veya yeterli idrak gücüne sahip olan çocuğun kendisi ile ilgili olarak alınacak kararlara katılımını sağlamakla,
- Çocuğa ilişkin bilgi ve belgelerin, sosyal verilerin, amacı dışında işleme konulmaması veya kullanılmaması için çalışmalarını gizlilik ilkesine uyarak sosyal sınırların korunması esasına göre sürdürmekle, verileri sadece yetkililere veya yetkilendirilen yerlere bildirmekle,
- Çocuğa psiko-sosyal desteği sağlamak üzere gerekli rehberliği yapmak, çocuğun örselenmemesi için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür”.

Bu yönetmelikte sosyal çalışma görevlilerinin görevleri 19. maddede detaylı bir şekilde yer almaktadır. Sosyal çalışma görevlisinin görevleri;

- “Hâkim veya mahkemenin çocuk hakkında bir karar vermesinden önce onun içinde bulunduğu koşulları, çocuğun özelliklerini ve çocuğun toplumda yapıcı bir, rol üstlenmesini ve yararlanılabilecek toplumsal kaynakları tanımasını sağlamak üzere görevlendirildikleri çocuk hakkında sosyal inceleme yapmak, hazırladıkları raporları kendilerini görevlendiren mercie sunmak,
- Suça sürüklenen çocuğun ifadesinin alınması veya sorgusu sırasında adalet mekanizmasının işleyişinden olumsuz etkilenmesini önlemek amacıyla çocuğun yanında bulunmak, çocuğun hakları ile kendisine yöneltilen suçlama dâhil olmak üzere yargılama süreci hakkında

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

anlayabileceği bir dilde bilgilendirilmesini sağlamak, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında da benzeri işlemleri ifa etmek,

- Sosyal inceleme, gözetim ve denetim yapmasını engelleyen durumların ortaya çıkması hâlinde durumu derhâl görevlendirildikleri mercie bildirerek gerekli önlemlerin alınmasını istemek,
- Çocukla ilgili kararların yerine getirilmesinde veya çocuğun kapasitesinin araştırılması ile görevli adlî mercilerce tayin edilen uzmanlar dâhil olmak üzere ilgili kurum ve kuruluş yetkilileri ile çocuk hakkındaki kararın amaca ulaşmasını sağlamak üzere iş birliği yapmak ve uzmanlık alanına giren konularda görüşlerini bildirmek suretiyle bu kişilere yardımcı olmak,
- Kanun kapsamında mahkemeler, çocuk hâkimleri ve Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından verilen diğer görevleri yapmak”.

İlgili maddeden devamla, mahkeme ve hâkimler ile çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcıları, sosyal çalışma görevlilerinden iş birliği yapılabilecek toplumsal kaynakları ve iş birliği olanaklarını araştırmasını, geliştirmesini ve tedbir kararı verilen çocuk hakkında mahkeme veya çocuk hâkimince kendisine görev verildiği hâllerde kararın uygulanmasını, takibini ve denetimine ilişkin inceleme yapmasını isteyebilir.

Sosyal inceleme talebi, yaptırılması ve değerlendirmesiyle ilgili hükümler ise Yönetmeliğin 20. maddesinde açıkça belirtilmektedir. Fiili işlediği sırada on iki yaşını bitirmiş ve on beş yaşını doldurmamış olan çocuklar ile on beş yaşını doldurmuş ve on sekiz yaşını doldurmamış sağır ve dilsizlerin işledikleri fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneğinin ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olup olmadığının takdir yetkisi mahkemeye aittir. Sosyal incelemeyi yapan bilirkişi, çocuğun içinde bulunduğu aile ortamı, sosyal çevre koşulları, gördüğü eğitim, fiziksel ve ruhsal gelişimine yönelik rapor düzenleyerek mahkemeye sunar. Hâkim, bu yaş grubuna giren çocuğun kusur yeteneğinin olup olmadığına karar verirken görevlendirdiği bilirkişinin hazırlamış olduğu raporda yer verilen gözlem, tespit ve değerlendirmeleri göz önünde bulundurmaktadır.

Sosyal inceleme raporlarında yapılan incelemenin özelliğine ve verilen görevin niteliğine göre yer verilecek hususlar ise 21. madde hükmünce ihtiva edilmiştir. Buna göre:

“a. Hakkında inceleme yapılması talep edilen çocuğun,

- Doğumundan başlayarak geçirdiği gelişim aşamaları,
- Fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal ve moral gelişim özellikleri,
- Ailesinin toplumsal, ekonomik ve kültürel durumu,
- Aile bireyleri arasındaki ilişki,
- Okul ve iş ortamı ile boş zamanlarını değerlendirdiği çevre,
- İçinde bulunduğu hukukî durum ve adlî mercilerin müdahalelerini gerektiren olaylar,
- İnceleme sırasında uzmanlar tarafından tespit edilen davranışları,
- Suçluluklarına ve topluma uyumsuzluklarına veya korunmaya muhtaç olmalarına neden olan etkenler hakkında bilgilerine,

b. Çocuğun fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden incelenmesi sırasında elde edilen ve olayın açıklanması bakımından önemli görülen bilgilere,

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- c. Çocuk hakkında Kanunun 5 inci maddesinde gösterilen tedbirlerden hangisinin yararlı olacağına, tedbirin yanında denetim altına alınmasına gerek olup olmadığına dair önerilere,
- d. Çocuk hakkındaki tedbir veya denetim kararlarının ne kadar süre ile uygulanması gerektiğine ilişkin önerilere,
- e. Çocuklar ve ailelerine uygulanabilecek özel tretman veya psikiyatrik tedavi hususunda önerilere yer verilmesi gerekmektedir.”

Sosyal inceleme raporunda çocuğun işlediği fiille ilgili hukukî anlam ve sonuçları kavrayabilme ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olup olmadığı hakkında sonuç değerlendirmesinde bulunulmaz. Rapor, suçta sürüklenmiş çocuğun, işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin mahkeme tarafından takdirinde göz önünde bulundurulur.

Sosyal inceleme raporları hakkında bilgi edinme hususundaki ifadeler ise 22. madde ile amirdir.

Bu saikle:

- “Sosyal inceleme raporunun birer örneğini çocuğun avukatı veya yasal temsilcisi Cumhuriyet savcısından, mahkemeden veya çocuk hâkiminden alabilir. Çocuğa raporun içeriği hakkında bilgi verilir. Ancak, söz konusu bilgi ve belgeler gizli tutulur, amacı dışında kullanılamaz.
- Çocuk ve avukatı hariç olmak üzere birinci fıkrada gösterilen kişilerin sosyal inceleme raporu hakkında bilgi sahibi olmasının çocuğun yararına aykırı olduğuna kanaat getirilirse, raporun incelenmesi kısmen veya tamamen yasaklanabilir. Ancak, sosyal inceleme raporlarından çocuğun bilgi sahibi olması hâlinde çocuğun psiko-sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyeceği kanaatine varıldığı takdirde çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi temel ilkesi nazara alınarak çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek bilgileri içeren bilgi ve belgeler çocuğa verilmeyebilir.
- Tedbir kararlarını yerine getirmekle görevli kişi, kurum veya kuruluşlarca, bu tedbir kararlarının yerine getirilmesinde hazırlanacak uygulama plânına veya çocuk hakkında denetim altına alma kararı verilmiş ise denetim plânı, denetim raporu ve değerlendirme raporlarına esas olmak üzere; birinci ve ikinci fıkradaki ilkelere uymak şartıyla sosyal inceleme raporundan yararlanılabilir”.

Bu Yönetmelik ile Çocuk Koruma Kanunu’nda yer alan düzenlemelerin uygulamalarına ilişkin esaslar ayrıntılandırılmıştır. Ayrıca, detaylandırılmış tanımlar ve görev alanları belirtilmiştir. Bir sonraki başlıkta İş Kanunu’nda çocuklara yönelik düzenlemelere yer verilmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Yönetmelik, denetim altına alınmasına karar verilen, korunma ihtiyacı olan ve suça sürüklenen çocuklar hakkında yürütülecek uygulamalar ile sosyal inceleme raporlarına ve suça sürüklenen çocukların soruşturma ile yargılama usûllerine ilişkin kuralların uygulanmasına ve bu konuyla ilgili olarak görev yapanların hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimine dair usûl ve esasları kapsamaktadır (Madde 1,2 ve 3).

Yönetmelik, 18. maddesinde sosyal çalışma görevlisinin çalışma ilkelerini belirlemektedir. Buna göre sosyal çalışma görevlisi görevini yaparken Kanunda belirlenen temel ilkeler ve meslek etiği kuralları uyarınca hareket eder.

İş Kanunu

4857 sayılı İş Kanunu 22.5.2003 tarihinde kabul edilerek 10.6.2003 tarihli ve 25134 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmasının ardından yürürlüğe girmiştir. Kanun, 1. maddesi uyarınca işverenler ile bir iş sözleşmesine dayanarak çalıştırılan işçilerin çalışma şartları ve çalışma ortamına ilişkin hak ve sorumluluklarını düzenlemek amacını taşımaktadır (İş Kanunu, 2003).

İş Kanunu, çocukların çalıştırılmasına yönelik asgari yaş ve çalışma standartları ile çalıştırma yasağı hususlarını ihtiva ettiği 71. madde ile çocuğun iş gücünün korunmasını hükme bağlamakta ve işverene çeşitli yükümlülükler getirmektedir.

Buna göre, çocukların ancak belirli yaşlarda ve ancak birtakım işlerde çalışabileceğine ilişkin net sınırlar getirilmiştir. Öncelikle ilgili madde, **on beş yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılmasının yasak olduğunu** açıkça belirtmektedir. Ancak, on dört yaşını doldurmuş ve zorunlu ilköğretim çağını tamamlamış olan çocuklardan bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabileceği ifade edilmektedir. On dört yaşını doldurmamış çocuklardan ise bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenler okullarına devamlarına engel olmayacak sanat, kültür ve reklam faaliyetlerinde yazılı sözleşme yapmak ve her bir faaliyet için ayrı izin almak şartıyla çalıştırılabilirler.

Aynı maddede devamla, çocuk ve genç işçilerin işe yerleştirilmelerinde ve çalıştırılabilecekleri işlerde güvenlik, sağlık, bedensel, zihinsel ve psikolojik gelişmeleri, kişisel yatkinlik ve yeteneklerinin dikkate alınması gerektiği amirdir. Çocuğun gördüğü işin, onun okula gitmesine, mesleki eğitiminin devamına engel olamayacağı ve onun derslerini düzenli bir şekilde izlemesine zarar verilmemesi gerektiği belirtilmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Yine Kanunun 71. maddesi gereğince, zorunlu ilköğretim çağını tamamlamış ve örgün eğitime devam etmeyen çocukların çalışma saatleri günde yedi ve haftada otuz beş saatten; sanat, kültür ve reklam faaliyetlerinde çalışanların ise günde beş ve haftada otuz saatten fazla olmamak üzere sınırlandırılmıştır. Bu süre, on beş yaşını tamamlamış çocuklar için günde sekiz ve haftada kırk saate kadar artırılabilir. Okul öncesi çocuklar ile okula devam eden çocukların eğitim dönemindeki çalışma süreleri, eğitim saatleri dışında olmak üzere, en fazla günde iki saat ve haftada on saat olabilir.

Kanun, 71. madde hükümlerine ek olarak 72. madde uyarınca 18 yaşından küçüklere yer ve su altında çalıştırılmasının; 73. madde uyarınca ise sanayiye ait işlerde on sekiz yaşını doldurmamış çocuk ve genç işçilerin gece çalıştırılmasının yasak olduğunun altını çizmektedir.

22

Ayrıca, ilgili madde gereğince sanat, kültür ve reklam faaliyetlerinin kapsamı, bu faaliyetlerde çalışacak çocuklara çalışma izni verilmesi, yaş grupları ve faaliyet türlerine göre çalışma ve dinlenme süreleri ile çalışma ortamı ve şartları, ücretin ödenmesine ilişkin usul ve esaslar ile diğer hususların Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı ile Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun görüşleri alınmak suretiyle Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelik esaslarına göre belirleneceği ifade edilmektedir.

Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik

Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 06.04.2004 tarihli ve 25425 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin amacı, 1. maddesi uyarınca, **çocuk ve genç işçilerin sağlık ve güvenliklerini, fiziksel, zihinsel, ahlaki ve sosyal gelişmelerini veya öğrenimlerini tehlikeye atmadan çalışma şekillerinin esaslarını belirlemek ve ekonomik istismalarını önlemek** olarak belirtilmiştir (Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2004).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Yönetmeliğinin 4. maddesi bazı tanımlara yer vererek uygulama usul ve esaslarının çerçevesini bu tanımlar üzerine inşa etmektedir. Buna göre:

Genç işçi: "15 yaşını tamamlamış, ancak 18 yaşını tamamlamamış" kişi,

Çocuk işçi: "14 yaşını bitirmiş, 15 yaşını doldurmamış ve ilköğretimini tamamlamış" kişi,

Hafif iş: "Yapısı ve niteliği itibarıyla ve yerine getirilmesi sırasındaki özel koşullara göre;

- Çocukların gelişmelerine veya sağlık ve güvenliklerine zararlı etki ihtimali olmayan,
- Okula devamını, mesleki eğitimini veya yetkili merciler tarafından onaylanmış eğitim programına katılımını ve bu tür faaliyetlerden yararlanmasını engellemeyen" işler olarak tanımlanmaktadır.

Çocuk ve genç işçilerin çalıştırılma esasları, Yönetmeliğin 5. maddesi ile net olarak belirtilmektedir. Buna göre, çocuk ve genç işçinin işe yerleştirilmesinde ve çalışması süresince güvenliği, sağlığı, bedensel, zihinsel, ahlaki ve psikososyal gelişimi, kişisel yatkınlığı ve yetenekleri dikkate alınmalıdır. Çocuk ve genç işçilerden okula devam edenler, okula devamlarına ve okuldaki başarılarına engel olmayacak, meslek seçimi için yapılacak hazırlıklara ya da Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yeterliliği kabul edilen mesleki eğitime katılmalarına engel olmayacak işlerde çalıştırılabilirler.

Çocuk işçilerin çalışmasına izin verilen hafif işler, genç işçilerin çalışmasına izin verilen işler ve 16 yaşını doldurmuş fakat 18 yaşını bitirmemiş genç işçilerin çalıştırılabileceği işler Yönetmeliğin eklerinde ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Buna göre çocuklar ekte belirtilen işler dışında çalıştırılmaz.

Ancak, 5.6.1986 tarihli ve 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu kapsamında mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarından mezun olan meslek sahibi 16 yaşını doldurmuş genç işçiler için **sağlığı, güvenliği ve ahlakının tam olarak güvenceye alınması şartıyla** bu Yönetmeliğin eklerinde belirtilen sınırlamalara bağlı kalmaksızın ihtisas ve mesleklerine uygun işlerde çalıştırılabilme esnekliği bulunmaktadır. Ancak çocuk ve genç işçilerin tümünün;

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

“yaş kayıtlarına bağlı olarak müsaade edilen işlerden olsalar dahi hazırlama, tamamlama ve temizleme işlerinde, alkol, sigara ve bağımlılığa yol açan maddelerin üretimi ve toptan satış işlerinde, parlayıcı, patlayıcı, zararlı ve tehlikeli maddelerin toptan ve perakende satış işleri ile bu gibi maddelerin imali, işlenmesi, depolanması işleri ve bu maddelere maruz kalma ihtimali bulunan her türlü işlerde, gürültü ve/veya vibrasyonun yüksek olduğu ortamlarda yapılan işlerde, aşırı sıcak ve soğuk ortamda çalışma gerektiren işlerde, sağlığa zararlı ve meslek hastalığına yol açan maddeler ile yapılan işlerde, radyoaktif maddelere ve zararlı ışınlara maruz kalınması ihtimali olan işlerde, fazla dikkat isteyen ve aralıksız ayakta durmayı gerektiren işlerde, parça başı ve prim sistemi ile ücret ödenen işlerde, eğitim amaçlı işler hariç iş bitiminde evine veya ailesinin yanına dönmesine imkân sağlamayan işlerde, işyeri hekimi raporu ile fiziki ve psikolojik yeterliliklerinin üzerinde olan işlerde, eğitim, deney eksikliği, güvenlik konusunda dikkat eksikliği getirme ihtimali olan işlerde, para taşıma ve tahsilat işleri ile 4857 sayılı İş Kanununun 69’uncu maddesinin birinci fıkrasında belirtilen gece dönemine rastlayan sürelerde yapılan işlerde çalıştırılmayacağı” açıkça belirtilmektedir.

Çocukların ara dinlenme süreleri ise Yönetmeliğin 6. maddesi ile garanti altına alınmaktadır. Buna göre, çocuk ve genç işçilerin günlük çalışma süreleri, yirmi dört saatlik zaman diliminde, kesintisiz on dört saat dinlenme süresi dikkate alınarak uygulanmalıdır. Okula devam eden çocukların eğitim dönemindeki çalışma süreleri, eğitim saatleri dışında olmak üzere, en fazla günde iki saat ve haftada on saat olabilecek şekilde sınırlandırılmıştır. İki saatten fazla, dört saatten az süren işlerde otuz dakika, dört saatten yedi buçuk saate kadar olan işlerde çalışma süresinin ortasında bir saat olmak üzere ara dinlenmesi verilmesi zorunlu olarak belirtilmiştir.

Çocuklara karşı işlenmiş suçlardan hüküm giyen ve yüz kızartıcı suçlardan hüküm giymiş olan işveren veya işveren vekillerinin çocuk ve genç işçileri çalıştıramayacağı, Yönetmeliğin 11. maddesi ile amirdir.

Özetle, çocukların çalıştırılmasına ilişkin düzenlemeler en temelde, çocuğun korunmasını sağlamayı, sağlık ve güvenliklerini, fiziksel, zihinsel, ahlaki ve sosyal gelişmelerini veya öğrenimlerini tehlikeye atmadan çalışma şekillerinin esaslarını belirlemeyi ve ekonomik istismarlarını önlemeyi amaçlamaktadır. Bir sonraki bölümde, Türk Medeni Kanunu’nda çocuğa yönelik düzenlemelere yer verilmiştir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Türk Medeni Kanunu

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu 22.11.2001 kabul edilmiş ve 08.12.2001 tarihli ve 24607 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunun 305-320. maddelerinde çocuklarla ilgili olarak evlat edinme hizmetlerine yönelik hükümlere yer verilmektedir (Türk Medeni Kanunu, 2001).

Kanunun 305. maddesi küçüklerin evlat edinmesi için gerekli koşulları belirlemektedir. Buna göre, “bir küçüğün evlât edinilmesi, evlât edinen tarafından bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması koşuluna bağlıdır. Evlât edinmenin her hâlde küçüğün yararına bulunması ve evlât edinenin diğer çocuklarının yararlarının hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenmemesi de” gerekmektedir.

Kanunun 306. maddesi ise birlikte evlat edinmeyle ilgili hususları tanımlamaktadır. **Buna göre, eşlerin ancak birlikte evlat edinebileceği ve evli olmayanların birlikte evlat edinemeyeceği hükmü amirdir. Ayrıca, eşlerin en az beş yıldan beri evli olmaları veya otuz yaşını doldurmuş olmaları şartı bulunmaktadır.** Eşlerden birinin, en az iki yıldan beri evli olması veya kendisinin otuz yaşını doldurmuş bulunması koşuluyla diğerinin çocuğunu evlat edinebilmesi mümkündür.

Tek başına evlat edinmeyle ilgili hususlar ise 307. maddede açıklanmıştır. Buna göre, “**evli olmayan kişi otuz yaşını doldurmuş ise tek başına evlat edinebilmektedir. Otuz yaşını doldurmuş olan eş, diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksunluğu veya iki yılı aşkın süreden beri nerede olduğunun bilinmemesi ya da mahkeme kararıyla iki yılı aşkın süreden beri eşinden ayrı yaşamakta olması yüzünden birlikte evlat edinmesinin mümkün olmadığını ispat etmesi hâlinde, tek başına evlat edinebilir**”.

Bir diğer önemli husus ise çocuğun rızası ve yaşı olarak belirtilmiştir. Bu hususlar, Kanunun 308. maddesi ile ihtiva edilmektedir. Buna göre; “evlat edinilenin, evlat edinenden **en az on sekiz yaş küçük olması** şartı belirtilmiştir. Ayırt etme gücüne sahip olan küçüğün rızası olmadıkça evlat edinilmesine izin verilmez. Vesayet altındaki küçük ise ayırt etme gücüne sahip olup olmadığına bakılmaksızın vesayet dairelerinin izniyle evlat edinilebilir”.

Evlat edinme işleminde küçüğün ana ve babasının rızası ile ilgili hükümler 309, 310 ve 311. maddeler ile çerçeveslendirilmiştir. **Bu saikle evlât edinme, küçüğün ana ve babasının rızasını gerektirmektedir** (Madde 309). **Rıza, küçüğün doğumunun üzerinden altı hafta geçmeden önce verilemez. Rıza, tutanağa geçirilme tarihinden başlayarak altı hafta içinde aynı usulle geri alınabilir.** Geri almadan sonra yeniden verilen rıza kesindir (Madde 30). Anne ve babanın birinin rızasının aranmadığı koşullar ise 311. madde ile aşağıdaki gibi belirtilmiştir:

- “Kim olduğu veya uzun süreden beri nerede oturduğu bilinmiyorsa veya ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun bulunuyorsa,
- Küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmiyorsa.”

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Erginlerin ve kısıtlıların evlat edinilmesinin koşulları ise 313. madde ile amirdir. Buna göre evlat edinenin altsoyunun açık muvafakatiyle ergin veya kısıtlı aşağıdaki hallerde evlât edinilebilir.

- "Bedensel veya zihinsel engeli sebebiyle sürekli olarak yardıma muhtaç ve evlat edinen tarafından en az beş yıldan beri bakılıp gözetilmekte ise,
- Evlat edinen tarafından, küçükken en az beş yıl süreyle bakılıp gözetilmiş ve eğitilmiş ise,
- Diğer haklı sebepler mevcut ve evlat edinilen, en az beş yıldan beri evlat edinen ile aile hâlinde birlikte yaşamakta ise."

Kanunun 314. maddesi evlat edinme hükümleri ihtiva etmektedir. Buna göre:

- "Ana ve babaya ait olan haklar ve yükümlülükler evlât edinene geçer.
- Evlâtlık, evlât edinenin mirasçısı olur.
- Evlâtlık küçük ise evlât edinenin soyadını alır. Evlât edinen isterse çocuğa yeni bir ad verebilir. Ergin olan evlâtlık, evlât edinilme sırasında dilerse evlât edinenin soyadını alabilir.
- Eşler tarafından birlikte evlât edinilen ve ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklerin nüfus kaydına ana ve baba adı olarak evlât edinen eşlerin adları yazılır.
- Evlâtlığın, miras ve başka haklarının zedelenmemesi, aile bağlarının devam etmesi için evlâtlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlât edinenin aile kütüğü arasında her türlü bağ kurulur. Ayrıca evlâtlıkla ilgili kesinleşmiş mahkeme kararı her iki nüfus kütüğüne işlenir.
- Evlât edinme ile ilgili kayıtlar, belgeler ve bilgiler mahkeme kararı olmadıkça veya evlâtlık istemedikçe hiçbir şekilde açıklanamaz."

Kanun, evlat edinme hizmetinin şekil ve usullerini 315 ve 316. maddeler ile çerçevelemektedir. **"Buna göre, evlât edinmeye, ancak esaslı sayılan her türlü durum ve koşulların kapsamlı biçimde araştırılmasından, evlât edinen ile edinilenin dinlenmelerinden ve gerektiğinde uzmanların görüşünün alınmasından sonra karar verilmelidir.** Bu araştırmada özellikle evlât edinen ile edinilenin kişiliği ve sağlığı, karşılıklı ilişkileri, ekonomik durumları, evlât edinenin eğitime yeteneği, evlât edinmeye yönelten sebepler ve aile ilişkileri ile bakım ilişkilerindeki gelişmelerin açıklığa kavuşturulması gerekmektedir." Ayrıca, evlat edinenin altsoyu varsa, onların evlat edinme ile ilgili tavır ve düşünceleri de değerlendirilmelidir.

Kanun'a göre, evlat edinilenin, evlat edinenden en az on sekiz yaş küçük olması şartı belirtilmiştir. Ayırt etme gücüne sahip olan küçük rızası olmadıkça evlat edinilmesine izin verilmez.

Erginlerin ve kısıtlıların evlat edinilmesinin koşulları ise 313. madde ile amirdir. Buna göre evlat edinenin altsoyunun açık muvafakatiyle ergin veya kısıtlı belli koşullarda evlât edinilebilir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 04.04.2013 tarihinde kabul edildikten sonra 11.04.2013 tarihinde 28615 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Kanunun amacı “Yabancıların Türkiye’ye girişleri, Türkiye’de kalışları ve Türkiye’den çıkışları ile Türkiye’den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.” (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu madde 3, (m) bendinde refakatsiz çocuğun tanımı yapılmıştır. Buna göre refakatsiz çocuk, **“Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve âdet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye’ye gelen veya Türkiye’ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuğu”** olarak tanımlanmaktadır. Aynı maddenin (l) bendinde ise özel ihtiyaç sahipleri “Başvuru sahibi ile uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden; refakatsiz çocuk, engelli, yaşlı, hamile, beraberinde çocuğu olan yalnız anne ya da baba veya işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişi” olarak tanımlanmıştır. Bu ifadeler ile refakatsiz çocuğun tanımı net olarak yapılırken, refakatsiz çocuğun Kanun kapsamında özel ihtiyaç sahibi olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır.

Kanun, refakatsiz çocuklar ile ilgili 66. maddesinde ise uluslararası koruma başvurusunda bulunan refakatsiz çocuklar hakkında uygulanacak hükümleri ortaya koymaktadır. Buna göre 66. maddenin (a) bendi uyarınca **“Refakatsiz çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararının gözetilmesi esastır. Başvuru alındığı andan itibaren, haklarında 03.072005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu hükümleri uygulanır.”** hükmü amirdir. Bu hüküm saiki ile refakatsiz çocuklar hakkında tüm işlemlerde 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu hükümleri doğrultusunda hareket edileceği net olarak belirtilmektedir.

Aynı maddenin (b) bendinde, **“Fiziki görünümü ile beyan ettiği yaş uyumlu görülmeyen yabancıların Bakanlıkça sağlık kuruluşlarında yaş tespiti yaptırılarak on sekiz yaşından küçük olduğu tespit edilenler, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı il müdürlüklerine teslim edilir.”** hükmü ihtiva edilmektedir. Buna göre, beyan ettiği yaş ile fiziki görünümü uyumlu olmayan çocukların ilgili mevzuat hükümleri ve çocukların yüksek yararı gereğince yaş tespitinin yapılması gerektiği anlaşılmaktadır. Ancak, hali hazırda kuruluşa teslim edildikten sonra kemik yaşı tespit raporu ile 18 yaşından büyük olduğu tespit edilen Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimlik Belgesi ve Geçici Koruma Kimlik Belgesi olmayan kişilerin adli süreçlerle ilgili iş ve işlemleri yapılmak üzere İl Göç İdaresi Müdürlüğü ile iş birliği halinde kolluk kuvvetlerine teslim edilmesi gerekmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Yine 66. maddenin (c) bendinde "Refakatsiz çocuğun görüşü dikkate alınarak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından, uygun konaklama yerlerine veya yetişkin akrabalarının veya koruyucu bir ailenin yanına yerleştirilir." ibaresine yer verilmektedir. Bu ifade ile refakatsiz çocukların Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı uhdesinde hizmet modellerinden yararlandırılacağı ve bu süreçte çocuğun görüşünün dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 75. maddesi de daha önce 3. maddede tanımlanan ve refakatsiz çocukları da içine alan özel ihtiyaç sahipleri ile ilgilidir. **Buna göre ilgili maddede özel ihtiyaç sahipleriyle yapılacak mülakatlarda bu kişilerin özel durumlarının göz önünde bulundurulacağı ve çocuğun mülakatında psikolog, çocuk gelişimci veya sosyal çalışmacı ya da ebeveyni veya yasal temsilcisinin hazır bulunabileceği belirtilmektedir.**

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

ÇOCUKLARIN KORUNMASI VE ÜLKELERARASI EVLAT EDİNME KONUSUNDA İŞ BİRLİĞİNE DAİR SÖZLEŞME

Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme, 5.12.2001 tarihinde Lahey'de imzalanmıştır. Türkiye'de ise 14.01.2004 tarihinde 5049 sayılı Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun ile yasallaştırılmıştır (Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme, 2004).

Sözleşmenin amaçları 1. maddede şu şekilde belirtilmiştir:

- "Ülkelerarası evlat edinmelerin, çocuğun yüksek yararlarına ve uluslararası hukukun ona tanıdığı temel haklara uyularak yapılması için koruyucu tedbirleri tesis etmek;
- Bu önlemlere uyulmasını sağlamak ve böylece çocukların kaçırılmasını, satımını ve ticaretini önlemek için Âkit Devletler (anlaşmayı kabul eden devletler) arasında bir iş birliği sistemi kurmak;
- Sözleşmeye uygun olarak gerçekleştirilen evlat edinmelerin Âkit Devletlerce tanınmasını sağlamaktır."

Sözleşmenin kapsamına giren bir evlat edinme 4. madde ile aşağıdaki şartlara bağlanmıştır:

- Çocuğun evlat edinmeye uygun olduğunun tespit edilmesi,
- Çocuğun menşe Devletinde yerleştirilme imkânları gerekli şekilde incelendikten sonra, ülkelerarası bir evlat edinmenin, çocuğun yüksek yararına uygun olduğunun tespit edilmesi
- Aşağıdaki hususların sağlanmış olması gerekmektedir. Bu hususlar:
  - "Evlat edinme için muvafakati zorunlu olan kişi, kurum ve makamlarla gerekli görülen hâllerde istişarede bulunulmuş ve özellikle bir evlat edinmenin çocuğun asıl ailesi ile olan hukuki ilişkisini sona erdirip erdirmedeği ve rızalarının sonuçları hakkında gereğince bilgi verilmiş olması;
  - Söz konusu kişi, kurum ve makamların rızalarının serbestçe ve yasal şekle uygun olarak beyan edilmiş ve açıkça veya yazılı olarak verilmiş olması;
  - Bu muvafakatlerin para veya herhangi bedel mukabili elde edilmemiş ve muvafakatlardan vazgeçilmemiş olması;
  - Ananın rızası gerekmekte ise ancak çocuğun doğumundan sonra verilmiş olması;
  - Çocuğun yaşına ve olgunluğuna ilişkin şu hususların sağlanmış olması;
  - Çocuğun evlat edinmenin sonuçları ve gerekli ise buna rızası hakkında yeterince bilgilendirilmiş ve kendisiyle istişarede bulunulmuş olması;
  - Çocuğun arzu ve görüşlerinin nazara alınmış olması;
  - Çocuğun evlat edinmeye muvafakati gerekli ise bunun serbestçe ve aranan yasal şekillere uygun olarak verilmiş bulunduğu ve muvafakatin açıkça veya yazılı olarak verildiği hususunun tespit edilmiş olması;
  - Bu muvafakatin para ya da herhangi bedel mukabili elde edilmemiş olması" ile hükme bağlanmıştır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Türk Medeni Kanun ile temelleri atılan evlat edinme hususu, Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun ile de uygulamanın uluslararası hukukun tanıdığı temel haklara uyularak yürütülmesi ele alınarak uygulama, ulusal ve küresel çapta hukuki zemine bağlanmıştır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

CENEVRE ÇOCUK HAKLARI BİLDİRGESİ

Bugünkü Birleşmiş Milletlerin temeli olan Milletler Cemiyeti genel kurulunda 26.09.1924 yılında ilk uluslararası çocuk hakları bildirgesi kabul edilmiştir. Toplamda beş maddeden oluşan Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'nde ilk kez uluslararası bağlamda çocukların yaşatılmaları, gelişmeleri ve korunmaları temel ilke olarak ele alınmıştır. Bildirge, Türkiye adına Mustafa Kemal Atatürk tarafından 1928 yılında imzalanmıştır.

Çocukların erişkinlerden farklı fiziksel, davranışsal ve psikolojik özelliklerinin olduğu, çocukların bakımının toplumun sorumluluğunda olduğu ve bilimsel yaklaşımlarla herkesin bu sorumluluğu yüklenmesi gerektiği düşüncesi, Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi ile şekillenmiştir (Dağ ve diğ., 2015). İkinci Dünya Savaşı neticesinde Milletler Cemiyeti'nin geçerliliğinin yitirmesiyle Çocuk Hakları Bildirgesi'nin herhangi bir yaptırım özelliği kalmamıştır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ

Cenevre Bildirgesi üzerinde yapılan ayrıntılı çalışmalarla 10 maddelik Çocuk Hakları Bildirgesi hazırlanmış ve 20 Kasım 1959'da BM Genel Kurulu'nda oy birliği ile kabul edilmiştir. Ancak hazırlanan bu bildirgenin detaylı olmadığına yönelik görüşler neticesinde daha detaylı bir sözleşme için yeni çalışmalara başlanmıştır. Çocukların haklarını korumak ve kendileri ile ilgili kararlarda görüşlerini almak amacıyla hazırlanan bu yeni sözleşmenin nihai tasarısı, Birleşmiş Milletlerin 44. Genel Kurulunda 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilerek imzaya açılmış ve en az 20 ülkenin onayı ile uluslararası yasa olarak 20 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Sözleşme, çocukların haklarıyla ilgili en kapsamlı belge ve bu haklara uluslararası yasa gücünü kazandıran ilk metin olarak tarihe geçmiştir (İnan, 1995).

Sözleşmeyi diğer bildirilerden ayıran bir diğer önemli özellik ise sözleşmede çocukların sosyal, kültürel ve ekonomik haklarına yer verilmesi ve çocuk haklarının ayrıntılı bir şekilde ele alınması olmuştur (Jones, 2005).

Türkiye, Sözleşmeyi, Lozan Antlaşması'nın hükümleri doğrultusunda **17, 29, 30. maddelerine çekince koyarak**, 14 Eylül 1990 tarihinde imzalamış ve 9 Aralık 1994 tarihli ve 4058 sayılı TBMM Uygun Bulma Kanunu uyarınca iç hukuk kural ve usullerini oluşturmuştur.

32

Madde 17: Devlet, kitle iletişim araçlarını, çocuğun gelişimi açısından önemini kabul eder. Çocuğun bunlarla çeşitli bilgi ve belgelere ulaşmasını sağlar, kendi kültürü ve dili bakımından bu araçlarla alabileceği gereksinimleri karşılar. Ayrıca kitle iletişim araçlarının verebileceği her türlü zarardan çocukları korur.

Madde 29-30: Çocuklara verilen eğitim onların gelişimlerini en fazla ölçüde sağlayacak düzeyde olmalıdır. Eğitim, çocukların hoşgörüsünü, kendi kültürüne ve farklı kültürlere saygısını, ayrımcılığa karşıtlığını, doğaya saygısını arttıracak biçimde düzenlenir. Çocuğun kendi kültürü, bulunduğu ülkedekinden farklıysa gelişim ve eğitim hakkının her aşamasında buna gereken özen gösterilir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin temel ilkelerinden hareketle, çocukların yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının gerçekleştirilmesini sağlamayı, çocukların korunması için evrensel ölçü ve ilkeleri belirlemeyi ve çocukların ihmal, istismar ve kötü muameleye karşı korunmasını amaçlamaktadır (Akyüz, 2013). Çocukların tüm haklarını, birbiri ile bağlantılı ya da birbirini pekiştiren öğeler olarak gören sözleşme, çocuklara kişisel (medeni), ekonomik, sosyal ve kültürel haklar tanımıştır ve bu hakların korunmasında taraf devletlere hukuksal anlamda yükümlülükler vermektedir (İnan, 1995). Bu yükümlülükler Sözleşmenin 2. maddesinde geçen **“Taraf Devletler, bu Sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasi ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler”** ve **“Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayırıma veya cezaya tabi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemi alırlar.”** ifadeleri ile hükme bağlanmıştır.

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuğa uygulanabilecek olan yasaya göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her bireyin çocuk sayıldığını ifade eden 1. madde ile başlamaktadır. Sözleşmede devamlı, bazı maddeler ise aşağıdaki gibidir:

- “Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir (Madde 3).
- Taraf Devletler her çocuğun yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler. Taraf Devletler çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler (Madde 6).
- Çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır (Madde 7).
- Taraf Devletler, yasanın tanıdığı şekliyle çocuğun kimliğini; tabiiyeti, ismi ve aile bağları dâhil, koruma hakkına saygı göstermeyi ve bu konuda yasa dışı müdahalelerde bulunmamayı taahhüt ederler (Madde 8).
- Yetkili makamlar uygulanabilir yasa ve usullere göre ve temyiz yolu açık olarak, ayrılığın çocuğun yüksek yararına olduğu yolunda karar vermedikçe, Taraf Devletler, çocuğun; ana-babasından, onların rızası dışında ayrılmamasını güvence altına alırlar (Madde 9).
- Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar (Madde 12).
- Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırlarına bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir (Madde 13).
- Taraf Devletler, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterirler (Madde 14).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz (Madde 16).
- Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesinde ve gelişmesinin sağlanmasında ana-babanın birlikte sorumluluk taşıdıkları ilkesinin tanınması için her türlü çabayı gösterirler. Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce ana-babaya ya da durum gerektiriyorsa yasal vasilere düşer. Bu kişiler her şeyden önce çocuğun yüksek yararını göz önünde tutarak hareket ederler (Madde 18).
- Geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararına olarak bu ortamda bırakılması kabul edilmeyen her çocuk, Devletten özel koruma ve yardım görme hakkına sahip olacaktır (Madde 20).
- Taraf Devletler, her çocuğun, sosyal sigorta dâhil, sosyal güvenlikten yararlanma hakkını tanır ve bu hakkın tam olarak gerçekleşmesini sağlamak için ulusal hukuklarına uygun, gerekli önlemleri alırlar (Madde 26).
- Taraf Devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul ederler (Madde 27).
- Taraf Devletler, çocuğu, her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler (Madde 34).
- Taraf Devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar (Madde 36)."

Sözleşmede yer alan bu maddeler ile taraf devletlere çocuğun haklarının korunmasına yönelik birtakım sorumluluklar yüklenmiştir. Sözleşme çocuk koruma alanına ilişkin küresel çapta en temel dayanaklardan birisi olarak değerlendirilmektedir. Zaman içerisinde bu sözleşmeyi temel alarak çocuk haklarına ve çocuğun korunmasına yönelik farklı uluslararası düzenlemeleri içeren birçok sözleşme daha imzalanmıştır. Bir sonraki bölümlerde bu sözleşmelerden başlıcalarına yer verilmiştir.

Ayrıca Türkiye'de çocuk refahına ilişkin gelişmelerin takibi 6 aylık periyodik raporlar aracılığıyla yapılmaktadır. İzleme faaliyetlerinde, Çocuk Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulu toplantılarında ve 2012-2017 yıllarını kapsayan Birleştirilmiş 4. ve 5. Periyodik Ülke Raporu çalışmalarında çocuk hakları uygulamaları ile ilgili durum analizleri yapılmıştır. Yapılan bu analizler neticesinde güçlü ve geliştirilmesi gereken yönler, 2023-2028 Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nın inşasını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda hazırlanan 2023-2028 Strateji Belgesi ve Eylem Planı; eğitim, sağlık, adalet hizmetleri, özel gereksinimli çocuklara yönelik hizmetler, aile bütünlüğünün korunması, çocuk koruma sistemi ve bakım hizmetleri, çocuk işçiliği, göç, afet, çocuk ve medya, çocuk katılımı, erken çocukluk gelişimi, bildirim ve izleme mekanizmaları gibi alanlara ilişkin çalışmaları içermektedir (ASHB, 2023; OHCHR, 2023).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

ÇOCUK HAKLARININ KULLANILMASINA İLİŞKİN AVRUPA SÖZLEŞMESİ

Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi, Avrupa Konseyi tarafından hazırlanarak 25.01.1996 tarihinde Strazburg'da imzalanmıştır. Sözleşmenin amacı; "çocukların yüksek çıkarları için, haklarını geliştirmek, onlara usule ilişkin haklar tanımak ve bu hakların, çocukların doğrudan ve diğer kişiler veya organlar tarafından bir adli merci önündeki, kendilerini ilgilendiren davalardan bilgilendirilmelerini ve bu davalara katılmalarına izin verilmesini teminen kullanılmasını kolaylaştırmaktır."

Sözleşmenin II. bölümü, 3, 4 ve 5. maddeleri kapsamında çocukların haklarının kullanılmasını geliştirmek için usule ilişkin tedbirlere yer verilmektedir.

Buna göre:

Çocuğun Usule İlişkin Hakları

- "Davalarda bilgilendirilme ve dava sırasında görüşünü ifade etme hakkı
- Yeterli idrake sahip olduğu iç hukuk tarafından kabul edilen bir çocuğa, bir adli merci önündeki, kendisini ilgilendiren davalarda, yararlanmayı bizzat da talep edebileceği aşağıda sayılan haklar verilir:
  - a. İlgili tüm bilgileri almak;
  - b. Kendisine danışılmak ve kendi görüşünü ifade etmek;
  - c. Görüşlerinin uygulanmasının olası sonuçlarından ve her tür kararın olası sonuçlarından bilgilendirilmek (Madde 3).

Özel Bir Temsilci Atanmasını İsteme Hakkı 9. madde saklı kalmak kaydıyla, iç hukuk bir menfaat çatışması nedeniyle çocuğun ebeveynlerini çocuğu temsil etme olanağından mahrum ederse, çocuğun şahsen veya diğer şahıs ve kurumlar aracılığıyla, adli bir merci önündeki kendisini ilgilendiren davalarda kendisini temsil edecek özel bir temsilci atanmasını isteme hakkı vardır (Madde 4).

Usule İlişkin, Mümkün Olan Diğer Haklar Taraflar, adli bir merci önünde çocukları ilgilendiren davalarla ilgili olarak onlara usule ilişkin özelliklerle;

- a. Kendi görüşlerini ifade etmekte yardımcı olması için kendi seçtikleri uygun bir kişiden yardım almayı isteme hakkı;
- b. Kendi kendilerine veya diğer şahıslar veya kurumlar vasıtasıyla, ayrı bir temsilcinin, uygun olduğu takdirde bir avukatın tayinini isteme hakkı,
- c. Kendi temsilcilerini tayin etme hakkı;
- d. Söz konusu davalarda tarafların sahip olduğu hakların tümünü veya bir kısmını kullanma hakkı; gibi ek haklar tanınması olanağını incelerler (Madde 5)."

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Çocuk hakları konusunda farklı ülkelerde gerçekleşen gelişmelerin ortaya konması açısından Avrupa Birliği İlerleme Raporları önemli göstergelerdir. Bu raporlarda, çocukların haklarının ne kadar gerçekleşebildiği farklı alanlara göre ele alınmaktadır. Örneğin, 2018-2019 yılı AB İlerleme Raporları'nda, Türkiye'de tutuklu yargılanan çocukların sayısının yüksek olduğu, ancak tüm illerde çocuk mahkemelerinin hâlen kurulamamış olduğu, rehabilitasyon hizmetlerinin hala yetersiz olduğu belirtilmiş; 2020 yılı AB İlerleme Raporu'nda ise Türkiye'de çocukların tutukluluk ve gözaltı işlemlerinin onlar için uygun olmayan fiziksel koşullarda gerçekleştirildiği, çocuklara yönelik adli yardım ve cezaevi rehabilitasyon işlemlerinde aksaklıklar görüldüğü ortaya konmuştur.

Avrupa Birliği, 2017 yılında Çocuk Haklarının Geliştirilmesi ve Korunmasına İlişkin Revize Edilmiş AB Kılavuzlarını Hiçbir Çocuğu Geride Bırakmayın temasıyla ortaya koymuştur. Bu kılavuzlar 2007 AB yönergelerinin yeni versiyonlarıdır ve çocuk haklarına ilişkin uluslararası standartları hatırlatmayı, AB kurumlarının ve üye devletlerinin yetkililerine pratik rehberlik sağlamayı amaçlamaktadırlar. Bu Kılavuz İlkeler, AB politika ve eylemlerinin en dışlanmış çocuklara kadar her çocuğa ulaşmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaca ulaşmak için Kılavuz İlkeler, tüm çocuk haklarının korunması açısından gerekli tüm önlemleri ve sorumluları tanımlayan bir yaklaşımı desteklemekte ve hak temelli bir yaklaşımın nasıl hayata geçirilebileceğinin altını çizmektedir.

Ayrıca Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi (2001), Lahey Sözleşmesi (2004), Lanzarote Sözleşmesi (2011), Birleşmiş Milletler Uluslararası Engelli Hakları Sözleşmesi (2009), 138 Sayılı İstihdama Kabulde Asgari Yaşa İlişkin ILO Sözleşmesi (1998) ve 182 Sayılı En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi (2001) Türkiye'nin onayladığı uluslararası yasal anlaşmalar arasındadır.

Çocuklara yönelik istismar, sömürü, insan ticareti, her türlü şiddet ve işkence, Türkiye'nin politika ve uygulama perspektifiyle ilgilidir. Avrupa Komisyonu ayrıca çocuk yoksulluğu ve sosyal dışlanmayla mücadeleye yardımcı olmak amacıyla AB Çocuk Hakları Stratejisini de kabul etmiştir. 24 Mart 2021'de kabul edilen bu strateji, çocuk haklarını korumayı, geliştirmeyi ve hem Avrupa Birliği'nde hem de dünya çapında çocuklar için mümkün olan en iyi yaşamı inşa etmeyi amaçlamaktadır (<https://www.european-agency.org/news/eu-strategy-rights-child>, 2023).

Bir sonraki başlıkta, Pekin/Beijing Kuralları olarak da bilinen Birleşmiş Milletler Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kurallarına yer verilecektir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK ADALET SİSTEMİNİN UYGULANMASI HAKKINDA ASGARİ STANDART KURALLARI (PEKİN KURALLARI)

BM Genel Kurulunun 29 Kasım 1985 tarih ve 40/33 sayılı kararıyla kabul edilmiştir. Pekin Kurallarının genel ilkelerinden birisi çocukların refahını artırmak amacı ile aile, gönüllüler ve öteki toplumsal gruplar yanında okullar ile diğer kurumlar da dâhil olmak üzere her kaynağın harekete geçilerek elbirliği ile çalışmalarını sağlamak için gerekli özenin gösterilmesi, böylece hukukun araya girişinin olabildiğince aza indirilmesi ve hukuka aykırı davranışta bulunan çocuklara etkili, hakkaniyetli ve insanca davranılmasının sağlanmasıdır (Madde 1.3)

Pekin Kurallarına göre cezai sorumluluğa ilişkin asgari yaş sınırı 4. madde ile netleştirilmiştir. Buna göre, cezai sorumluluk tarih ve kültüre göre değişmekle birlikte, bu konuda modern yaklaşım, çocuğun cezai sorumluluğunun gerektirdiği ahlaki ve psikolojik unsurlara uyumlu olarak cezai sorumluluğun psikolojik ve manevi sonuçlarını kaldırmaya hazır olup olmadığıdır. Yani, çocuğun kişisel anlama ve isteme yeteneğinin antisosyal davranışından onu sorumlu tutmaya yeterli olup olmadığıdır. Bu kapsamda cezai sorumluluğun alt sınırı çocuğun duygusal, zihinsel ve entelektüel açılardan olgunluğa eriştiği yaşın altında tutulmamalıdır (Madde 4).

Pekin Kuralları'nın "Çocukların Hakları" başlıklı 7. maddesi ile; masumiyet karinesi, suçlamanın bildirilmesi, konuşmama hakkı, avukatla temsil edilme hakkı, veli veya vasinin hazır bulunması hakkı, tanıklarla yüzleştirme ve tanıklara çapraz sorgu hakkı, daha üst makama temyiz hakkı ve temel usuli güvencelerin yargılamanın her aşamasında güven altına alınması gerektiği bildirilmektedir.

Pekin Kuralları, çocuğun tutuklu yargılanmasına ilişkin standartları 13. madde ile belirlemektedir. Buna göre, **tutuklu olarak yargılamaya en son çare olarak başvurulmalı ve yargılama mümkün olduğu kadar kısa süreli olmalıdır.** Tutukluluk yerine mümkün olduğu kadar yakın gözetim, yoğun bakım veya bir aile yanına yahut eğitim kurumuna yerleştirme gibi alternatif önlemler getirilmelidir. Tutuklu olarak yargılanmakta olan çocuklar yetişkin olan suçlulardan ayrı bir kurumda veya aynı kurum içinde ayrı bir bölümde tutulmalıdır. Tutukluluk sırasında bütün çocukların, yaşlarının, cinsiyetlerinin ve kişiliklerinin gerektirdiği bütün sosyal, kültürel, eğitimsel, psikolojik ve tıbbi yardım ve bakımlardan yararlandırılmaları sağlanmalıdır.

Ayrıca Pekin Kuralları'nın 16. maddesi uyarınca, "yargılayan makam tarafından önemsiz ve tali derecedeki suçlar dışındaki bütün vakalarda çocuğun suçu işlemeyen önceki yaşam koşulları ve suçun hangi ortam içinde işlendiği konusunda hükümden önce yeterli araştırma yapılmalıdır. Çocuklara ilişkin davalarda sosyal araştırma raporları veya hüküm öncesi raporları son derece önemli ve vazgeçilmez belgelerdir. Bu belgeler sayesinde yetkili makam çocuğun sosyal ve ailevi geçmişi, okul durumu, eğitim deneyimleri vb. konularda bilgi sahibi olmaktadır."

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Bu itibarla bu maddede, nitelikli sosyal araştırma raporları elde edilebilmesi için nitelikli personel kullanımının da gereğine işaret edilmektedir.

Yargılamada ve hükümde uyulması gereken ilkeler ise 17. madde ile çerçeveslendirilmiştir. Buna göre, yargılama yapan makama aşağıda yazılı ilkeler kılavuzluk etmelidir:

- "Verilecek ceza sadece suçun ağırlığı ve işleniş tarzıyla değil, aynı zamanda çocuğun içinde bulunduğu koşullar ve ihtiyaçları ve toplumun gereksinimleri ile doğru orantılı olmalıdır.
- Çocuğun kişisel özgürlüğüne getirilecek kısıtlamaların çok dikkatli bir incelemeden sonra konulması ve bu kısıtlamaların mümkün olduğu kadar az olmasına özen gösterilmesi gerekmektedir.
- Özgürlükten yoksun bırakma, suçun başka bir kişiye yönelik ciddi bir saldırı niteliğinde bulunması veya çocuğun ciddi suç işlemeyi itiyat (alışkanlık) haline getirmiş olması halleri dışında verilmemelidir.
- Çocuğun ıslah edilmesi ilkesi çocuklara ilişkin davalarda yol gösterici ilke olmalıdır."

Bu ilkelere ek olarak, çocuklar hakkında idam cezası verilemeyeceği, çocukların hiçbir halde fiziksel bir cezaya maruz bırakılmayacağı ve yetkili makamın her zaman için yargılamaya ara verme yetkisinin bulunduğu altı çizilmektedir.

18. madde ise yargılayan makamın sadece mevzuata bağlı kalmasını sağlayabilmek ve gerekli esnekliğe sahip kılınabilmesi amacıyla dava sonucunda verilebilecek alternatif yaptırımlar üretilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

38

Buna göre, sözü edilen yaptırımlar birbiri ile kombine de edilmeli ve aşağıdakileri kapsamalıdır.

- "Bakım, rehberlik ve gözetim düzenlemesi,
- Şartlı salıverme,
- Sosyal hizmet yaptırma kararı,
- Para cezaları ve zararların tazmini,
- Vasıtalı ıslah ve öteki ıslah önlemleri,
- Çeşitli terapi gruplarına katılım ve benzeri etkinliklere ilişkin düzenlemeler,
- Koruyucu aile yanına, toplumsal merkezlere veya başka bir eğitim merkezine yerleştirme,
- Yukarıdakilere benzer düzenlemeler. "

Bir sonraki başlıkta ise Havana Kuralları adıyla da bilinen Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kurallarına yer verilecektir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

ÖZGÜRLÜĞÜNDEN YOKSUN BIRAKILMIŞ ÇOCUKLARIN KORUNMASINA İLİŞKİN BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KURALLARI (HAVANA KURALLARI)

Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukları Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları (Havana Kuralları), BM Genel Kurulunun 14 Aralık 1990 tarih ve 45/113 sayılı kararıyla kabul edilmiştir. Havana Kuralları, 1. maddesi ile çocuk adalet sisteminin, çocukların haklarının ve güvenliğinin lehinde davranacağını ve çocukların fiziksel ve ruhsal sağlıklarına destek olacağını belirterek bir çocuğun hapsedilmesinin, başvurulacak en son tedbir olduğunu imza etmektedir.

Havana Kuralları'nın 2. maddesi de yine çocuğun lehine olacak şekilde çocukların ancak bu Kurallar ile, Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları'nda (Pekin Kuralları) yer alan ilkelere ve usullere göre özgürlüklerinden yoksun bırakılabileceğinin altını çizmektedir.

Buna göre, "bir çocuğun özgürlüğünden yoksun bırakılması, başvurulabilecek en son tedbirdir; bu tedbir istisnai hallerde ve zorunlu asgari bir süre için kullanılabilir. Özgürlükten yoksun bırakma süresinin uzunluğuna yetkili yargı makamları tarafından karar verilir; bu karar çocuğun daha erken saliverilmesi ihtimalini ortadan kaldırmamaktadır."

Bu kuralların ırk, renk, cinsiyet, yaş, dil, din, milliyet, siyasal veya başka bir fikir, kültürel inanç veya uygulama, mülkiyet, doğum veya aile statüsü, etnik veya toplumsal köken ve özgürlük gibi sebeple ayrımcılık yapılmaksızın, tarafsızlıkla uygulanacağı ve çocukların dini ve kültürel inançlarına ve manevi değerlerine saygı gösterileceği ise 4. madde ile garanti altına alınmıştır.

Havana Kuralları'nın 12. maddesi özgürlükten yoksun bırakmanın, çocukların insani haklarına saygı gösterilmesinin sağlandığı şartlarda ve ortamlarda yerine getirileceğinin altını çizmektedir. İlgili maddede devamla, "islah evlerinde tutulan çocukların sağlıklı ve özsaygılı yaşamalarına yardım ve destek olacak, sorumluluk duygularının gelişmesini arttıracak ve toplumun bir üyesi olarak potansiyellerini geliştirmelerinde yardımcı olan davranış ve yeteneklere sahip olmalarını teşvik edecek türden faaliyet ve programlardan yararlanmalarının sağlanması" gerektiği ifade edilmektedir

Buna ek olarak, 13. madde ile özgürlüklerinden yoksun bırakılan çocukların, ulusal veya uluslararası hukuka göre sahip oldukları ve özgürlükten yoksun kalma durumunda da kullanılabilen kişisel, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel haklardan, bu durumları ile ilgili nedenlerle mahrum edilemeyeceği açıkça belirtilmektedir.

Kuralların 17 ve 18. maddeleri gözaltında olan veya muhakeme devam ederken tutuklu bulunan ("yargılanmamış") çocuklar ile ilgilidir. İlgili maddelere göre bu kapsamda olan çocuklar masum sayılır ve buna göre muamele görürler. "Çocukları tutuklamaktan mümkün olduğu kadar kaçınılır ve istisnai hâllerle sınırlı olarak tutuklama kararı verilir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Bu suretle alternatif tedbirlerin uygulanması için her türlü çaba gösterilir. Her nasılsa tutuklama kararı verilmiş ise soruşturma organları ve çocuk mahkemeleri, tutma süresini mümkün olan en kısa süreye indirmek için, bu işlemlerin süratle yapılmasına öncelik verirler. Tutuklu çocuklar, hükümlü çocuklardan ayrı yerlerde tutulur" (Madde, 17).

Bir tutuklu çocuk, aşağıda belirtilen kurallara ek olarak masumiyet karinesinin, tutma süresinin uzunluğunun, çocuğun hukuki statüsünün ve içinde bulunduğu şartların gerekleri dikkate alınarak getirilen özel hükümlere uygun olan şartlarda tutulur. Bu hükümler aşağıdaki hakları içerir; ancak bu haklardan ibaret sayılmaz:

- "Çocuklar avukatlık hizmetlerinden yararlanma hakkına sahip olup, ücretsiz adli yardımın sağlandığı hallerde adli yardımdan yararlanmak için başvurabilirler; çocuklar avukatlarıyla düzenli olarak irtibat kurabilirler. Bu tür irtibatın mahremiyeti ve gizliliği korunur;
- Mümkün olduğu takdirde çocuklara ücret alabilecekleri bir işte çalışma, eğitim ve öğretimlerine devam etme imkânları sağlanır; ancak çocuklar çalışmaya ve eğitim görmeye zorlanamazlar. Çalışma, eğitim veya öğretim görme tutukluluğun sürdürülmesi için bir sebep olamaz.
- Çocuklar, adalet sisteminin gereklerine aykırı düşmeyecek şekilde dinlenmeleri ve eğlenmeleri için gerekli araçları edinebilir ve bunları kullanabilirler" (Madde 18).

Havana Kuralları'nın önemli maddelerinin bazıları şu şekildedir:

- "Özgürlüğünden yoksun bırakılan çocukların insan onurunun ve sağlığının gerektirdiği bütün imkân ve hizmetlerden yararlanma hakları vardır (Madde 31).
- Zorunlu okul çağındaki her çocuğun ihtiyaçlarına ve kabiliyetlerine uygun ve kendisini topluma dönüştürmek için tasarlanmış bir eğitim almaya hakkı vardır. Çocukların bu tür bir eğitimi, mümkün olduğu takdirde, islahi dışındaki kamu okullarında almaları sağlanır (Madde 38).
- Her çocuğun eğlenebilmesi ve beden eğitimi yapabilmesi amacıyla kendisine tanınan zaman içinde, hava şartlarının müsait olduğu zamanlarda açık havada serbestçe oynayabilmesi için gerektiği kadar zamana sahip olma hakkı vardır (Madde 47).
- Her çocuğa diş, göz ve ruh sağlığı bakımı da dâhil, hem önleyici ve hem de tedavi edici nitelikte yeterli sağlık hizmetleri ile çocuğun sağlığı bakımından gerekli görülen ilaçlar verilir ve gerekirse özel beslenme rejimi uygulanır (Madde 49).
- Çocuğun ailesi veya vasisi ile çocuğun isimlerini veren diğer kişiler, çocuğun sağlık durumu hakkında bilgi isteme ve çocuğun sağlığında önemli bir değişim meydana gelmesi hâlinde bu konuda bilgilendirilme hakkına sahiptirler (Madde 56).
- Adil ve insani bir muamele görme hakkının bütünleyici bir parçası ve çocukların topluma yeniden kazandırılmalarında esaslı bir unsur olarak, çocukların dış dünya ile yeterli bir iletişim kurmaları için her türlü imkân sağlanır (Madde 59).
- Her çocuk salıverildikten sonra topluma, aile yaşamına, eğitime veya işe dönerken kendisine yardım etmek üzere düzenlenmiş programlardan yararlandırılır. Bu amaçla, erken salıverilme gibi usuller ve özel kurslar düzenlenir" (Madde 79).

Bir sonraki başlıkta, Lanzarote Sözleşmesi adı ile bilinen Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesine yer verilecektir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

ÇOCUKLARIN CİNSEL SUİSTİMAL VE CİNSEL İSTİSMARA KARŞI KORUNMASINA İLİŞKİN AVRUPA KONSEYİ SÖZLEŞMESİ (LANZAROTE SÖZLEŞMESİ)

Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Lanzarote Sözleşmesi), 25 Ekim 2007 tarihinde Avrupa Konseyi üye devletleri ile diğer bazı devletler arasında İspanya'nın Lanzarote Adasında imzalanmıştır. Sözleşme, 13 Ağustos 2010 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na sunulmuş olup sözleşmenin kabul edilebilmesi için 'Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismara Karşı Korunması Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı' oluşturulmuştur. 6084 Sayılı Kanun ile onaylanarak 10 Eylül 2011 tarihinde 28050 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Lanzarote Sözleşmesi adıyla bilinen anlaşmanın temel amaçları aşağıdaki gibi belirtilmektedir:

- "Çocukların cinsel sömürü ve istismara uğramasını engellemek ve bu konuda ulusal ve uluslararası iş birliği gerçekleştirmek,
- Çocuk pornografisi ve fuhşunu yasaklamak ve bunun için gereken her türlü tedbiri almak,
- Çocukların psiko-sosyal gelişimi açısından yıkıcı olabilecek etkilerini ortadan kaldırmak,
- Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması yoluyla gerçekleştirilebilecek çocuk pornografisi ile mücadele etmek,
- Çocukların iyilik ve menfaatlerini en üstün değer olarak kabul etmek,
- Önleyici-koruyucu ceza hukuku alanı oluşturmak,
- Tüm bu yükümlülükleri bağlayıcı hale getirerek özel bir gözetim ve denetim mekanizması kurmak."

Bir sonraki başlıkta, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ve Çocukların Silahlı Çatışmalara Dâhil Olmaları Konusundaki İhtiyari iki ayrı protokole yer verilecektir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME'YE EK ÇOCUK SATIŞI, ÇOCUK FAHİŞELİĞİ VE ÇOCUK PORNOGRAFİSİ İLE İLGİLİ İHTİYARİ PROTOKOL

Çocuk Fahişeliği, Pornografisi ve Satışı ile İlgili Çocuk Hakları Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol, Ülkemizin de taraf olduğu Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne ek olarak taraf devletlerin çocuk satışı, pornografisi ve fuhşunun önlenmesini garanti altına almak amacıyla hazırlanmıştır. **Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 34 ve 35. maddeleri, taraf devletlerin fuhş ve pornografi dahil, çocuğu cinsel sömürü ve suistimalden koruyacakları ve çocukların satışı, kaçırmaya ve fuhşa konu olmalarını önlemek üzere her türlü çabayı göstereceğini işaret etmekte olup bu görevlerin sorumluluğunu devletlere yüklemektedir.**

Bu ek ihtiyari protokol söz konusu maddelerin hayata geçirilmesine yönelik uygulamalara açıklık kazandırması, konuya yönelik toplumsal duyarlılık ve bilincin artırılmasının ve mevcut yasaların uygulanmasının sağlanması, uluslararası düzeyde konunun daha geniş çapta ele alınmasını sağlayıcı tedbirleri içermesi açısından önemlidir. Söz konusu Ek Protokol, Çocuk Satışı, Fuhşu ve Pornografisi ile tanımlamaları içermekte ve Taraf Devletlerin konuya ilişkin ulusal ve uluslararası önlemler alınmasını gerektirmektedir. Protokole taraf ülkeler Protokol imzalandıktan sonraki iki yıl içerisinde Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesine Ülke Raporu'nu sunmakla yükümlüdürler.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME'YE EK ÇOCUKLARIN SİLAHLI ÇATIŞMALARA DÂHİL OLMALARI KONUSUNDAKİ İHTİYARİ PROTOKOL

8 Eylül 2000 tarihinde New York'ta imzalanan "Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dâhil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokol"ün ekli beyanlar yapılmak suretiyle onaylanması uygun bulunmuştur. Türkiye, Protokol'ü 8 Eylül 2000 tarihinde imzalamıştır. Protokol'ün onaylanmasının uygun bulunduğuna ilişkin 16 Ekim 2003 tarih ve 4991 sayılı Kanun, 21 Ekim 2003 tarih ve 25266 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Toplam 13 maddeden oluşan belgede, silahlı çatışmaya katılma yaşı, zorunlu askerlik yaşı, gönüllü askerlik yaşı gibi konular hakkında kısıtlamalar getiriliyor. Bunun dışında silahlı gruplar ile ilgili kısıtlamalar ve taraf devletlerin iş birliğine yönelik maddelere yer verilmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

AVRUPA BİRLİĞİ KILAVUZ İLKELER

2017'de AB, Çocuk Haklarının Geliştirilmesine ve Korunmasına İlişkin gözden geçirilmiş AB Kılavuz İlkelerini kabul etmiştir. Bu yönergeler, 2007 AB yönergelerinin yeni sürümüdür. Yönergeler, çocuk haklarına ilişkin uluslararası standartları anımsatmayı ve AB kurumlarının ve AB Üye Devletlerinin yetkililerine pratik rehberlik sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu Kılavuz İlkeler, AB politikaları ve eylemlerinin her çocuğa, özellikle de en dışlanmışlara ulaşmasını sağlamaya yönelik çabaları güçlendirmeye yönelik AB'nin kapsayıcı stratejisini ortaya koymaktadır. Bu amaca ulaşmak için Kılavuz İlkeler, tüm çocuk haklarını korumak için yürürlükte olması gereken tüm gerekli önlemleri, yapıları ve aktörleri tanımlayan bir sistem güçlendirme yaklaşımını teşvik etmektedir. Ayrıca, Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi (2001), Lahey Sözleşmesi (2004), Lanzarote Sözleşmesi (2011), Birleşmiş Milletler Engelli Kişilerin Haklarına İlişkin Uluslararası Sözleşme (2009), Uluslararası Çalışma Örgütü İstihdama Kabul İçin Asgari Yaş Sözleşmesi (1998) ve En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliği Sözleşmesi (2001) Türkiye'nin onayladığı uluslararası yasal sözleşmeler arasındadır. Diğer tüm uluslararası anlaşmalar ve yönergeler şu şekildeydi: BM Alternatif Bakımdaki Çocuklar İlkeleri ve bunun uygulama el kitabı, 2012'de, 2019'da, Çocuk Haklarına İlişkin 2019 BM Genel Kurulu Kararı, AB'nin Çocuk Haklarına İlişkin Stratejisi, Kurumsal Bakımdan Toplum Temelli Bakıma Geçişe İlişkin Ortak Avrupa Kılavuz İlkeleri ve UNCRC ile UNCRPD Komitelerinin Ortak Bildirisi, 2021'de UNCRC Komitesinin Alternatif Bakımda Çocuk Hakları Genel Tartışma Günü. Çocuklara yönelik istismar, sömürü, insan ticareti ve her türlü şiddet ve işkenceye son vermeyi hedefleyen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, Türkiye'nin politika ve uygulama perspektifiyle ilgilidir. Avrupa Komisyonu, çocuk yoksulluğu ve sosyal dışlanma ile mücadeleye yardımcı olmak için Çocuk Haklarına ilişkin AB Stratejisini de kabul etmiştir. 24 Mart 2021'de kabul edilen strateji, hem Avrupa Birliği'nde hem de dünya çapında çocuk haklarını korumayı, geliştirmeyi ve onlar için mümkün olan en iyi yaşamı inşa etmeyi amaçlıyor.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

NELER ÖĞRENDİK?

Bu bölümde yer alan ulusal ve uluslararası düzenlemeler en nihayetinde çocuğun korunmasını ve yüksek yararını garanti almak üzere imza edilen başlıca Kanun, Sözleşme ve Protokolleri içermektedir. Bu hususta imzacı olan tüm ülkelerin ilgili maddeler uyarınca yükümlülükleri bulunmaktadır.

Bu bölümde sırasıyla ele alınan konular Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Sosyal Hizmetler Kanunu, Çocuk Koruma Kanunu, Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, İş Kanunu, Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Türk Medeni Kanunu, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İş Birliğine Dair Sözleşme, Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi, Pekin Kuralları, Havana Kuralları, Lanzarote Sözleşmesi, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokol, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dâhil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokol ve Avrupa Birliği Kılavuz İlkeler'dir.

Bu bölümde yer alan Ulusal Kanunlara ek olarak, imza edilmiş çeşitli yönetmelik, yönerge ve genelgeler ile de uygulamaların çerçevesi netleştirilmektedir. Yine bu bölümde belirtilen uluslararası sözleşme ve belgelere ek olarak aşağıda yer alan çeşitli belgeler de çocukların esenliği ve haklarının korunmasına yönelik olarak düzenlenmiştir. Bu belgelerden bazıları aşağıdaki gibidir (<http://www.cocukhaklariizleme.org/cocuk-haklari-belgeleri>):

- BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Bireysel Başvuru Usulüne İlişkin İhtiyari Protokol Kapsamındaki Usul Kuralları
- Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorumlar
- Başta Kadın ve Çocuk Ticareti Olmak Üzere İnsan Ticaretinin Önlenmesi, Durdurulması ve Cezalandırılması Hakkında Protokol (Palermo Protokolü)
- En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi
- Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)
- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi
- İnsan Ticaretine Karşı Eyleme İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi
- Sanal Ortamda İslenen Suçlar Sözleşmesi Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi
- Küçüklerin Vatana İadesi Avrupa Sözleşmesi
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Sözleşme
- Çocukların Korunması ve Uluslararası Evlat Edinilmeleri Hususunda İşbirliğine Dair Sözleşme

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Küçüklerin Korunmasında Makamların Yetkisine Uygulanacak Kanuna Dair Sözleşme
- Çocuklara Karşı Nafaka Mükellefiyetine Dair Kararların Tanınması ve Tenfizine Dair Sözleşme
- Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme

Çocuk haklarına doğrudan veya dolaylı biçimde yer veren bu ulusal ve uluslararası belgelere ilişkin temel bilgilere sahip olunması, bu alanda sağlanacak gelişmeler açısından önemli bir yere sahiptir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

SORULAR

- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na göre, adli merciler, korunma ihtiyacı olan çocuğu hangi kuruma bildirmekle yükümlüdür?
  - Çocuk Mahkemesine
  - En yakın polis karakoluna
  - Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerine
  - Cumhuriyet Başsavcılığına
- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanuna göre Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri kendisine bildirilen olaylarla ilgili olarak gerekli araştırmayı ne kadar süre içinde yapar?
  - 24 Saat
  - 48 Saat
  - 5 Gün
  - Derhal
- Havana Kuralları
  - Çocuk Koruma Kanunu
  - Pekin Kuralları
  - Geçici Koruma Yönetmeliği
  - Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi

Yukarıdakilerden hangileri suçta sürüklenen çocukların haklarını uluslararası düzeyde ele alan belgelerdendir?

  - Yalnız I
  - I, III, III
  - I, III, V
  - I, IV, V
- Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik uyarınca çocukların birimlere yerleştirilmesi ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi **yanlıştır**?
  - Aynı evde/yaşam biriminde kalacak yedi yaş ve üzeri çocuklarda yaş farkının en fazla üç olması şartı aranır.
  - Aynı evde/yaşam biriminde kalan çocukların tamamının kardeş olması halinde, yaş ve cinsiyet farkı şartı aranmaz.
  - Farklı kardeş grubundan çocuklar olması hâlinde, sadece aynı cinsiyet grubunda olan çocuklar bir arada kalabilir.
  - Aynı evde/yaşam biriminde kalan çocukların tamamının kardeş olması halinde yaş farkına bakılmaz ancak hemcins olması şartı aranır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

5. Aşağıdakilerden hangisi çocukların çalışma saatlerine yönelik **yanlış** bir bilgidir?
- Zorunlu ilköğretim kurumlarına devam etmeyenler özel işlerde çalıştırılmazlar.
  - Zorunlu ilköğretim kurumlarına devam etmeyenler ücretli veya ücretsiz olarak çalıştırılmazlar.
  - Ailelerinin izni olmak kaydıyla zorunlu ilköğretim kurumlarına devam etmeyenler özel işlerde çalıştırılabilirler.
  - Zorunlu ilköğretim kurumlarına devam etmeyenler resmi işlerde çalıştırılmazlar.
6. 6453 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanuna göre "refakatsiz çocuk" tanımı aşağıdakilerden hangisidir?
- Çeşitli nedenlerle öz ailesi yanında bakımları bir süre için sağlanamayan çocuk
  - Yaşadığı ortamlarda her türlü ihmal, istismar, sömürü ve kötü davranışa maruz kalan, aile veya yasal yakınlarıyla bağları kısmen ya da tamamen kopmuş, risklere karşı kendilerini koruyamayan çocuk
  - Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan çocuk
  - Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve âdet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuk
- 7.
- İlgili tüm bilgileri almak,
  - Kendisine danışılmak ve kendi görüşünü ifade etmek,
  - Görüşlerinin uygulanmasının olası sonuçlarından ve her tür kararın olası sonuçlarından bilgilendirilmek.

48

Yeterli idrake sahip olduğu iç hukuk tarafından kabul edilen bir çocuğa, bir adli merci önündeki, kendisini ilgilendiren davalarda, yararlanmayı bizzat da talep edebileceği yukarıdaki haklardan hangileri verilir?

- I ve II
  - Yalnız III
  - I ve III
  - I, II ve III
8. İlgili mevzuat gereği il müdürlüğü kendisine bildiri yapılan çocuklar hakkında her türlü araştırmayı yapar, yapılan araştırmalar sonucunda çocuk hakkında uygulanacak hizmetin belirlenmesi ve değiştirilmesi ..... tarafından karara bağlanır.

Yukarıda boşluk bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- İl Değerlendirme Kurulu
- Sosyal servis
- İl Müdürü
- Çocuk Hâkimi

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

9. Koruyucu ailenin yetki ve sorumluluklarını belirlemek, hizmetin etkin bir şekilde yürütülmesini sağlamak amacıyla 14.12.2012 tarihinde 28497 sayı ile Resmî Gazetede Koruyucu Aile Yönetmeliği yayımlanmıştır. Buna göre hangisi koruyucu aile modellerinden birisi **değildir**?

- a) Uzmanlaşmış Koruyucu Aile
- b) Akraba veya Yakın Çevre Koruyucu Aile
- c) Profesyonel Koruyucu Aile
- d) Geçici Koruyucu Aile

10. Suç tarihinde on beş yaşını doldurmamış suçta sürüklenen çocuklarla ilgili olarak uzlaşma için öngörülen hapis cezasının alt sınırının kaç yıl olması gerekmektedir?

- a) 3 yıl
- b) 2 yıl
- c) 6 ay
- d) 18 ay

11. Toplam beş maddeden oluşan ve 26.09.1924 yılında imzalanarak **ilk uluslararası çocuk hakları bildirgesi** olarak kabul edilen belge aşağıdakiler hangisidir?

- a) Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi
- b) Havana Kuralları
- c) Çocuk Koruma Kanunu
- d) BM Çocuk Hakları Sözleşmesi

12. Lanzarote Sözleşmesi adıyla bilinen sözleşme aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik
- b) Birleşmiş Milletler Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kuralları
- c) Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukları Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları
- d) Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi

13.

- I. Havana Kuralları
- II. Çocuk Koruma Kanunu
- III. Pekin Kuralları
- IV. Geçici Koruma Yönetmeliği
- V. Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi

Yukarıdakilerden hangileri çocuk koruma alanında çalışan bir meslek elemanının bilmesi gereken ulusal düzenlemelerdir?

- a) Yalnız I
- b) I, III, III
- c) I ve V
- d) II ve IV

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

14. Toplam 13 maddeden oluşan ve silahlı çatışmaya katılma yaşı, zorunlu askerlik yaşı, gönüllü askerlik yaşı gibi konular hakkında kısıtlamalar getiren uluslararası belge aşağıdakilerden hangisidir?

- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dâhil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokol
- Pekin Kuralları
- Havana Kuralları
- Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi

15. Aşağıdakilerden hangisi Çocuk Koruma Kanununun temel ilkelerinden **değildir**?

- Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması
- Çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tâbi tutulmaması
- Çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine çocuk ve ailesinin dâhil edilmemesi
- Çocuğun, ailesinin, ilgililerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliği içinde çalışmaları

16. Çocuk Koruma Kanunu'nun 9. maddesinde çocuk hakkında acil korunma kararı alınmasına yönelik hükümlere yer verilmektedir. Buna göre, acil korunma kararı kaç gün ile sınırlıdır?

- 15 gün
- 20 gün
- 30 gün
- 8 gün

50

17.

- Çocuk mahkemesi, asliye ceza mahkemesi ile sulh ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlar bakımından, suça sürüklenen çocuklar hakkında açılacak davalara bakar.
- Atamalarda istekli olanlara ve daha önce bu görevlerde bulunmuş olanlara öncelik tanınmaktadır.
- Cumhuriyet başsavcılıklarında bir çocuk bürosu kurulur.

Yukarıdakilerden hangileri Çocuk Koruma Kanuna göre çocuk mahkemelerin görevlerindedir?

- I ve II
- I, II ve III
- I ve III
- Yalnız I

18. Refakatsiz bir çocuk, çocuk bakım kuruluşlarında koruma ve bakım altına alındığında aşağıda yer alan hukuki düzenlemelerden öncelikli olarak hangisine göre hareket edilmesi gerekmektedir?

- Refakatsiz Çocuklar Kanunu
- Çocuk Koruma Kanunu
- Türk Medeni Kanun
- Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

19.

- I. Sosyal hizmet yaptırma kararı,
- II. Para cezaları ve zararların tazmini,
- III. Vasıtalı ıslah ve öteki ıslah önlemleri,
- IV. Çeşitli terapi gruplarına katılım ve benzeri etkinliklere ilişkin düzenlemeler,
- V. Koruyucu aile yanına, toplumsal merkezlere veya başka bir eğitim merkezine yerleştirme,

Taraf devletlere, çocuklar hakkında idam cezası verilemeyeceği, çocukların hiçbir halde fiziksel bir cezaya maruz bırakılmayacağına yönelik yükümlülük yükleyen Pekin kurallarına göre yukarıdakilerden hangileri alternatif yaptırımlar arasında sayılmaktadır?

- a) Yalnız III
- b) Yalnız IV
- c) I, IV, V
- d) Hepsi

20. Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik uyarınca tanımlanan çocukların çalışabileceği hafif iş tanımı aşağıdakilerden hangisini **ıçermez**?

- a) Çocukların gelişmelerine zararlı etki ihtimali olmayan
- b) Çocukların sağlığına zararlı etki ihtimali olmayan
- c) Çocukların güvenliklerine zararlı etki ihtimali olmayan
- d) Çocukların teknolojiden uzak kalmasını engellemeyen

51

1C	2D	3C	4D	5C	6D	7D	8A	9C	10D	11A	12D	13D	14A	15C	16C	17B	18B	19D	20D
----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

KAYNAKLAR

- AB Bakanlığı (2018). Türkiye 2018 yılı Düzenli İlerleme Raporu.
https://www.ab.gov.tr/siteimages/pub/komisyon_ulke_raporlari/2018_turkiye_raporu_tr.pdf.
- AB Bakanlığı (2019). Türkiye 2019 yılı Düzenli İlerleme Raporu.
https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/2019_trkiye_raporu-_tr.pdf.
- AB Bakanlığı (2020). Türkiye 2019 yılı Düzenli İlerleme Raporu.
https://www.ab.gov.tr/siteimages/trkiye_raporustrateji_belgesi_2020/turkey_report_30.10.2020.pdf.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021). Çocuk Politikaları Serisi/2 –Çocuk Hakları ve Türkiye Uygulaması – 23Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Özel Yayını, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2020). 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın 100. Yılına Özel Çocuk Bülteni, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2013). Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2013–2017.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2022). İdare Faaliyet Raporu, Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Akyüz, E. (2013). Çocuk Hukuku. Ankara: Pegem Akademi.
- Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik. (2004, 14 Ocak). Resmi Gazete (Sayı: 25346). Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ulusal ilk rapor. (1999) Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yayını.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. (1989).
- Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi. (1924).
- Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Lanzarote Sözleşmesi). Avrupa Konseyi. (2011, 11 Eylül). Resmi Gazete (Sayı: 28050)
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun. (1994, 11 Aralık). Resmi Gazete (Sayı: 2213).
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Katılmaları ile İlgili İhtiyari Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun. (2003, 21 Ekim). Resmi Gazete (Sayı: 25266).
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği Ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol (2002, 14 Mayıs). Resmi Gazete (Sayı: 24755).
- Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun. (2001, 1 Aralık). Resmi Gazete (Sayı: 24305).
- Çocuk Koruma Kanunu. (2005, 15 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı: 25876).
- Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. (2006, 23 Aralık). Resmi Gazete (Sayı: 26386).
- Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik (2006, 24 Aralık). Resmi Gazete (Sayı: 26386).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik. (2022, 6 Eylül). Resmi Gazete (Sayı: 31945).

Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun. (2004, 19 Nisan). Resmi Gazete (Sayı: 25438).

Çocuk Mahkemelerinin Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart (Pekin/Beijing) Kuralları. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu. Kabul tarihi: 29.11.1985, Sayı: 40/33.

Dağ, H., Doğan, M., Sazak, S., Kaçar, A., Yılmaz, B., Doğan, A., & Arıca, V. (2015). Çocuk haklarına güncel yaklaşım. Cukurova Medical Journal, 40(1), 1-5. İnan, A. N. (1995). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 44(1).

Gören, Z. (2012). Çocukların temel haklarının anayasal garantisi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22: 42-105.

<https://www.aile.gov.tr/media/45125/birlestirilmis-4-ve-5-periyodik-rapor-17-094-kelime-2.pdf>; Erişim: 26.08.2023.

<http://www.cocukhaklariizleme.org/cocuk-haklari-belgeleri>; Erişim: 26.08.2023.

<https://www.european-agency.org/news/eu-strategy-rights-child>; Erişim: 26.08.2023.

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2FC%2FTUR%2F4-5&Lang=en; Erişim: 26.08.2023.

İş Kanunu. (2003, 10 Haziran). Resmi Gazete (Sayı: 25134).

Jones, G. (2005). Children and development rights, globalization and poverty. Progress in Development Studies, 5(4), 336-342.

Karakaş, B. ve Çevik, Ö. (2016). Çocuk refahı: Çocuk hakları perspektifinden bir değerlendirme. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18(3), 884-906.

Korunmaya Muhtaç Çocukların İşe Yerleştirilmesine İlişkin Tüzük. (1995, 2 Mart). Resmi Gazete (Sayı: 22218). Koruyucu Aile Yönetmeliği. (2012, 14 Aralık). Resmi Gazete (Sayı: 28497).

Özgürlüğünden Yoksun Bırakılan Küçüklerin Korunması İçin Birleşmiş Milletler (Havana) Kuralları. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu kabul tarihi: 14.12.1990, Sayı: 45/113.

Sosyal Hizmetler Kanunu. (1983, 27 Mart). Resmi Gazete (Sayı: 18059). T. C. Anayasası (1982, 9 Kasım). Resmi Gazete (Sayı: 17863).

Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik (2015, 3 Mart). Resmi Gazete (Sayı: 29284).

Türk Medeni Kanunu. (2001, 8 Aralık). Resmi Gazete (Sayı: 24607).

Yolcuoğlu, İ. G. (2009). Türkiye'de çocuk koruma sisteminin genel olarak değerlendirilmesi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 18(18): 43-58.

138 Sayılı ILO İstihdama Kabulde Asgari Yaş Sözleşmesi (1998, 27 Ocak). Resmi Gazete (Sayı: 23243).

182 Sayılı Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesi. (2001, 3 Şubat). Resmi Gazete (Sayı: 24307).

"Bu yayın, Avrupa Birliği'nin maddi desteği ile oluşturulmuştur ve sürdürülmektedir.
İçerik tamamıyla WEglobal Danışmanlık A.ř sorumluluğu altındadır
ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmac zorunda değildir."